БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 99 (4583). 1960 ч. апрель 28, четверг | Өртээ 20 көп

СОЦИАЛИСТИГ ЧАРЫШКА БЕДИК КӨРГҮЗҮҮГЛЕР ДЭЭШ

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлерин күүсетпишаан, бистиң областың колхозтары болгаш совхозтары алган социалистиг хүлээлгелерин күүседир талазы-биле бо чылдың бирги кварталында багай эвес түңнелдиг болган. Область апрель 1-ге чедир күрүнеге сүт садар хүлээлгезин 124,6 хуу, эт садарын—127 хуу күүсеткен.

Мал ажылының продуктуларын бүдүрер болгаш күрүнеге садар талазы-биле алган социалистиг хүлээлгелерни күүседир дээш социалистиг чарышка мурнакчыларның саны өскен. Бирги кварталда эттни бүдүрер болгаш садар талазы-биле бирги черни ээлээн Чөөн-Хемчик районга, сүт талазы-биле чарышка тиилекчи болган Каа-Хем районга СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң шилчиир Кызыл туктарын өскан. Сүттү бүдүрер болгаш күрүнеге садар талазы-биле социалистиг чарышка «Межегей» совхоз биле Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозу тиилекчилер болганнар. Эрткен чылдарда шоолуг көргүзүглүг эвес турган Каа-Хем районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозу бирги кварталда эт садар хүлээлгезин 360 хуу күүсеткеш, колхозтарның аразында чарышка тиилекчи болганы кончуг өөрүнчүг. «Межегей» совхозту болгаш бо колхозтарны СЭКП обкомунуң, облкүүскомнуң Хүндүлел бижиктери-биле шаңнаан.

Социалистиг чарышка эки көргүзүглерни чедип алган «Кызыл партизан» совхоз, Чөөн-Хемчик районнуң «Искра», Сүт-Хөл районнуң «Ишкин» колхозтары болгаш 116 мурнакчы малчыннар СЭКП обкомунуң бюрозунуң болгаш облкүүскомнуң доктаалын өзугаар солуннарга Хүндүлел самбыразында кирген.

Ынчалза-даа мал ажылының продуктуларын бүдүрер болгаш күрүнеге садар талазы-биле социалистиг хүлээлгелерни күүседиринге бүгү бар курлавырлар болгаш аргалар бүгү ажыл-агыйларда бир дөмей ажыглаттынмаанын бирги кварталдың түңнелдери көргүскен. Ынчангаш районнарның, колхозтарның, совхозтарның түңнелдери бир дөмей эвес, кончуг алалыг болган. Чижээ, областың 13 районнарындан 4 район эт бүдүрериниң квартал планын күүсетпээн, 6 район ону эрткен чылдың деңнелинден безин кудулаткан. Областа үгле 29 колхозтар күрүнеге эт садар хүлээлгелерин күүсеткен, а өскелери күүсетпээн, 27 колхоз күрүнеге сүт садар хүлээлгезин күүсетпээн.

Бир эвес ажыл-агый бүрүзү, район бүрүзү бодунуң алган хүлээлгезин күүсеткен болза, областың түңнели үстүнде көргүскениден дыка ажыг болгаш ийиги кварталдың сорулгаларын күүседиринге улуг дөгүм болур турган. Бистиң түңнелдеривис чүүн ужун мындыг бир дөмей эвес, алалыг болу бергенил? Ооң чылдагаанын хамыктың мурнунда районнарның партия, совет болгаш хөй-ниити организацияларының социалистиг чарышты кыры-биле удуртур, өренгейлээр чоруундан болган деп тайылбырлаза чогуур. Рязань областың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери алган хүлээлгелерин айда, кварталда хамаанчок, харын хүн бүрү чүүү күүседирин билир болганы-биле алдарлыг чедишкиннерни чедип ап турар. Ынчаарга бистиң областың колхозтарының, совхозтарының фермаларында, тус-тус малчыннары-даа колдуунда чылда алган хүлээлгелерин билир боордан аңгыда, а квартал, ай санында чүүү чедип алырын билбейн турарлар. Алган хүлээлгелерни күүседир кижилерге ынчаар тодаргай чедирбээниниң уламынан колхозтарның баштаар черлериниң, партия, комсомол организацияларының талазындан хүлээлгелер күүселдезинге удуртулгазы өрецгей болуп, ай санында тодаргай түңнелдерни үндүрбейн, хожудап турарларны илеретпейн турарының ужуру ол.

Бирги кварталдың түңнелдериниң бир-дески эвес болганынын база бир кол чылдагааны СЭКП райкомнары, райкүүскомнар болгаш районнарның көдээ ажыл-агый инспекциялары мурнакчы ажыл-агыйларже күш салгаш, а хожудап турарларже шоолуг кичээнгей салбайын турары болур. Каа-Хем районну чижекке алырга, ол сүт талазы-биле бирги черни алган-даа болза, ооң колхозтарының 50 хуузу азы беш колхоз боттарының хүлээлгелерин күүсетпээн.

Мал ажылының продуктуларын бүдүрер болгаш күрүнеге садар талазы-биле областың колхозтарының, совхозтарының ийиги кварталда күүседир хүлээлгелери бирги кварталдыындан 4—5 катап хөй. Бо хүлээлгелер үгле мурнакчыларның күсели-биле эвес, харын бүгү ажыл-агыйлар бир дөмей эки түңнелдерни чедип алганда ам чедишкиннинг күүсеттинер ужурлуг. Ынчангаш район организациялары бирги ээлчегде хожудап турар ажыл-агыйларже кол кичээнгейни салыры эргежок чугула.

Ийиги кварталда алдынган хүлээлгелерни долдур болгаш ажыр күүседирин хандырар сорулга-биле колхоз, совхоз бүрүзүнге хаван азыралын, сүткүр малдың чемгерилгезин болгаш ажаалдызын экижидер, одарладып семиртир малдарны амдыгаштан үзүп тургузар, малдың баш санынга таваржып турар когарадды соксадыр болгаш хөй кыргылдазын организастыг чорударынга хынамчалыг белеткенир херек.

Социалистиг хүлээлгелерни ажыл-агый бүрүзү, район бүрүзү бар курлавырларын, аргаларын санап турган, боттары алган төлээде олар ыяавыла чедип алдынар ужурлуг. Маңда кол чүве болза социалистиг чарышка ёзу барымдаалар чорукту узуткаары болур. Ферма болгаш малчын бүрүзү квартал, ай, харын он хонук санында чүүү чедип алганын болгаш чүүү чедип алырын билген турар кылдыр чарыштыг тода организастаар херек.

Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин болгаш күрүнеге садары көвүдедир талазы-биле РСФСР-ниң Сибирь өөнзазынга ийиги кварталда бирги чер дээш демиселге бодунуң хүлээлгезин күүсетпээн ажыл-агый турбас ужурлуг.

Часкы хову ажылының мурнакчылары

Барыын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» көдээ ажыл-агый артелиниң (даргазы эш Комбу, парторганизация секретары эш Сүрүн) тараажылары тараа культураларының тарылгазын дооскаының дугайын Май 1-ниң байырлалынга уткуштур рапорттап турар.

Колхоз тараа культураларын тарыырын ниитизи-биле чеди ажыл хүнүнде, апрель 25-ке чедир 407 хуу, ооң иштинде кызыл-тасты 103,7 хуу күүсеткен болгаш чаштырылганы ам-даа үргүлчүлеп турар.

Комплексилиг трактор бригадазы (бригадири эш Начын) ховуга күш-ажылды эки организастаан. Трактористер Сат Кончук, Маады Ким-оол, Монгуш Январ-оол хүн бүрүнүң ажыл нормазын доктаамал ажыр күүседип келген. Часкы тарылга үезинде СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң колхозтар аразынга шилчиир Кызыл тугун ам ол колхоз тудуп турар. Тараа культураларын тарыыры «Большевик» колхозта база доозулган.

Районнуң колхозтары черни илиртээриниң планын күүсеткен. Ооң иштинде «Кызыл тараачын» колхоз 151 хуу, «Комсомол 30 чылы»—114 хуу күүсеткен.

* * *

ЧАА-ХӨЛ. (Телефон-биле). «Найырал» көдээ ажыл-агый артелиниң Терезиннигде комплексилиг трактор-ховуга бригадазы (бригадири Биженей Биче-оол) Май 1-ге чедир 880 гектар кызыл-тасты тарыыр дээн социалистиг хүлээлгезин апрель 26-да 900 гектар кылдыр күүсеткен. Майның 1-зиниң байырлалынга белек кылдыр ам-даа 150 гектар кызыл-тасты тарыырын болгаш тараа культураларын тарып доозарын тараажылар хүлээнген.

Трактористер Сат Шагдыр, Сат Нурзат «ДТ-54» трактор-биле хүнде 15 гектарга тараа чаштырар нормазын 30—34 гектар кылдыр күүседип, баштайгы хүннерде ховуга ажылында чарыштың мурнакчылары болганнар.

ХОВУ АЖЫЛДАРЫН ДҮРГЕН ТЕМП-БИЛЕ

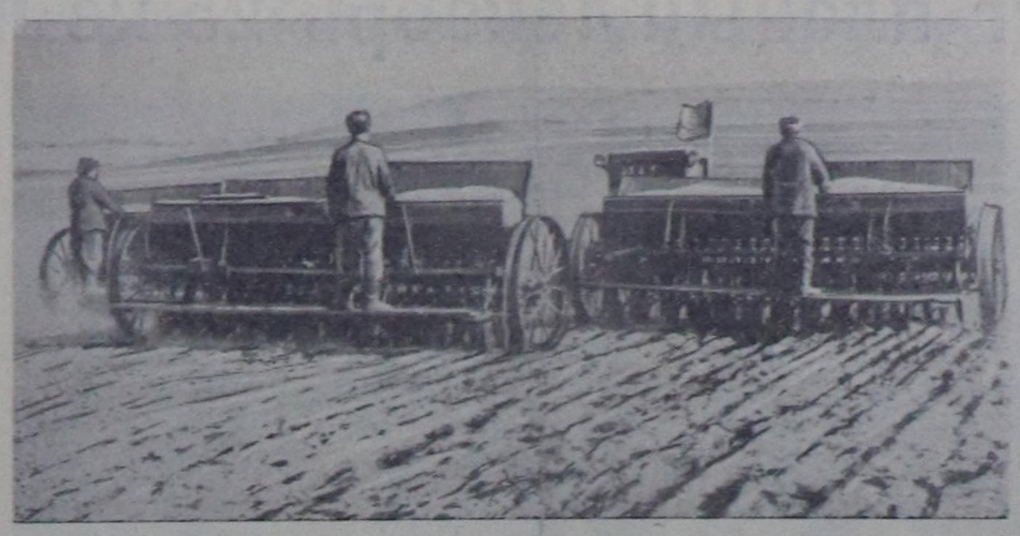

Чөөн-Хемчик районнуң «Хорум-Даг» колхозтуң тракторизи эш О. Кадыр-оолдуң трактор агрегады ол колхозта өң мурнакчы агрегат. Кадыр-оол «ДТ-54» деп маркалыг трактору-биле хүнде 80 га черниң тараазын чаштырып, хүн нормазын 200—300 хуу күүседип турар.

Чурукта: О. Кадыр-оолдуң агрегадының чаштырып турары.

Фотозу В. Лутковтуу.

Частың чылыг хүннеринде

Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң ховуажылының комплексилиг бригадазының кежигүннери частың чылыг хүннеринде ховуажылын хүн бүрү калбартып турарлар. Апрель 10-дан эгелээш 4 трактор-биле Ийи-Талдын Бора-Тей, Шарлан ховуларында 600 ажыг га черниң шыгын базырып илиртээн.

Трактористер Б. Серен-оол, Т. Чимбин, Т. Доржу, С. Төмүр-оол болгаш В. Биче-оол олар ажыл нормазын хүн бүрү 180—200 хуу күүседип турарлар. Тракторларның септелгези эки болганы-биле аяа туруушкун болбайн турар.

Колхозта клуб эргелекчизи эш К. Дамдын-оол ховуажылының ийи кезек черде турлагларынга агитхуудусту ийи-ийи удаа үндүрген болгаш беседаларны, солун номчулгазын хүн бүрү чорудып турар. Ол ышкаш колхозта кино механиги эш Михайлов ховуның ажыл-ишчилериве ийи удаа кино көргүскен.

О. КЕНДЕН.

Илиртеп, аңдарып эгелээн

Улуг-Хем районнуң «Чодураа» колхозу тарылгаже чаа кирген. Тарылга шөлдериниң чамдык кедээ талакы черлериниң хары четче эриваан, чер дон, эрип эгелээн иштии талакы черлерни илиртеп, аңдарып эгелээн.

Механизаторлар баштайгы хүнде 205 гектар черниң шыгын базырган. Ол хүн бирги ховуажылында тракторист У. Заков «ДТ-54» деп трактор-биле 45 гектар черни илиртээн. Бо бригаданың чамдык трактористери Кызыл-Хавакта 29 гектар черни аңдарган. Чер бүрүде илиртээшкин болгаш часкы аңдарылга эгелээн.

Д. ЧАМЗЫРЫН.

ШАҢЧЫДА ЧАС

□ РЕПОРТАЖ □

«Бурунгаар» колхозтуң Шаңчыда № 2 ховуажылының турлаан ыраатан көөрге, элээн улуг сууржугаш ышкаш сагындырар. Эрткен ийи чыл иштинде ында элээн хөй тудуглар кылдынган. Ховуда ажылдап турар 70 ажыг кижиниң ажылдап, чурттаарынга бүгү-ле тарымчалыг байдалдар ында тургустунган. Механизаторларга болгаш колхозчуларга түткан ийи ниити чурттарга бажыңнарындан аңгыда, ында 10 ажыг чурттарга бажыңнары, хлеб быжырар чер, кызыл булуң болгаш Чаа-Хөл райпозунуң столоваязы турар бажың база бар.

Ховуажылга үр-даа болбайн, ажылдың хайнығын турар черинче чоруурунга белеткеним бердивис. Шаңның чоок кавызында шөлдү чаштырып доосканы, кол күшту Кара-Ховуже киирген болду.

— Кара-Ховуже мооң мурнунда-ла обласка ат-сураа алдаржаан чер, 1958 чылда 230 ажыг га черниң га бүрүзүнден 63 центнер дүжүт берген чер ол-ла болгай — деп колхозчуларның бирээзи, бисти билип алзын дээнзиг, тайылбырлай аарак чугаалады.

Ужу-кыдыы көзүлбес кылдыр эрткен чылын аңдарып каапкан ховунуң дал ортузу-биле баткан машина оруунга киргеш, куду алзы эптивис. Демги мырыңай чаа-ла кудуп турган суттур чашкын алзы ховаа берген. Тараажылардың ажылдаарынга довурак-доозун чок таарымчалыг болзун дээнзиг, черниң кырын доозун безин бүрт дивес кылдыр шыгыдыпкан.

—Чаачалы аажок чер эвеспе, мооңар?— деп, бистиң-биле кады бар чораан колхозчудан айтырдым.

— Тайгазы чоок болгаш кара булут келген санында-ла чаай кааптар, ылаган урут-биле дөмей чер-ле болгай. Ынчангаш кандыг-даа каан чылын тараа суксавас оран болдур ийин бо—деп, ол харылай тыртып кагды.

Чер ажылы сайыраарынга Шаңчы ховузу шынап-ла таарымчалыгдаа болбас артажок. Черниң хөрзүнү ширикте-лчек кара довурактыг, ховунуң кайы-даа талазындан даглар бүзөлөөн, хүн ажар чүгүнде аргалыг даглардың хөрөөнде шокар харлар ам-даа агарып чыткылаар, а ынчалза-даа тараа ховулары дагларга ыыкталгаш, час эрте дүжер чер-дир.

Улуг эвес баалыкты ажа хонуп көөривиске, Кара-Ховуже көстүп келди. Тракторларының техниктиг хынамдызын кылыры-биле механизаторлар ның түр када доктаай берген черинге келдивис.

Тараажылар-биле менди солушкаш, ажыл амыдыралын совуургап, чугаалажы бердивис. Тарылга эгелээнден бөөр 3—4-ле хүннер эрткен. Ынчалза-даа эрте чажар тараа культураларының тарылгазын кезик киирге берген. Ховуажылының изиг-түлүк үези болду.

Часкы ажылдарда тергиидеп турар мурнакчы кижилер-биле таныштырарын ховуажылының бригадири эш Ак-Ламадан дилединвис.

— Шупту-ла эки ажылдап турар улус-ла болгай, кайызын кандыг дээр боор — дээш, келек боданып чорүй, хөвеңниг хөрөктээш кеткен, кижи оргузу хире назылыг диртка-ра эрже айыткаш,—эн-не тергиидеп турар эштериниң бирээзи бо ийин, бистиң хоочун трактористеривистиң бирээзи Монгуш Монгалбин деп кижи бо-ла болгай — дидир.

Эш Монгуш Монгалбин-биле кыска беседа кылдывыс:

— Ажыл нормазын каш хуу чедирип тур силер?

— Чүү-даа болза күүсеттинип-ле турар чүве боор ийин бо — дээш, бригадирже көрдү.

— Бир хүнде-ле 3 норманы күүседип турар кижи, дин сеялкалыг агрегаттың ээлчегде нормазы 26 га болгай, а эш Монгалбин 78 га кылдыр күүседип турар — деп, эш Ак-Лама ооң харылызынга улажын кагды.

Ийиги агрегаттың тракторизи эш Чадамба Сергей база-ла эжиңден чыдып калбайн турар. Ол хүн бүрү 71 га чедирип, ээлчег нормазын 270 хуудан кудулаттайн турар. Трактористерниң дугайын чугаалап турган, ол ийи агрегаттың прицепщиктери Тыкаа, Кызыл-оол, Чаналаш, Ким-оол, Артаа, Фабрик оларның кызымаккай күш-ажылын база демдеглээрэ чугула.

Машиналарның техниктиг көрүлдези доозулган, үш-үш сеялкалар-лыг ийи агрегаттар ховуның дап-дал ортузун куду эдеришкеш бадыптылар.

«Бурунгаар» колхозтуң тараажылары бедик дүжүт дээш чарышка областың бирги черин ам ийи чыл улаштыр ээлеп, СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун быжыы-биле тудуп турарлар.

Тараа культураларының дүжүдүн бедидер дээш ап турар хемчегериниң болгаш эрткен чылдарда чедишкиннериниң чажыдын чугаалап бөөрин эш Ак-Ламадан дилединвис.

— Ховуажылын сайыраарынга Шаңчының чер хөрөөнү болгаш агаар-бойдузу дыка таарымчалыг, ынчалза-даа агротехниктиг хемчеглер чоокка бедик дүжүт алыры берге. Ынчангаш бис агротехниктиг хемчеглерже кол кичээнгейни салып турор бис. Маңаа кол чүве болза, ховуда ажылдап турор кижилерниң харыысалгазын бедидери болур. Бистиң бригадавыста механизатор-даа, аная колхозчу-даа кижи бүрүзү агротехниктиг хемчеглер дээш, хөрөөнү эки шынарлыг ажылдап кылырындан өгелээш, часкы, күскү ховуажылдарын чогуур үезинде кыска хуусаада чорудар дээш демисежин турарлар—деп эш Ак-Лама бодунуң чугаазын төндүрдү.

Ол ховуажылга күш-ажылдың организастыг байдалы дыка эки. Ооң чижээн үстүнде фактылар-ла чугаалап турор.

Ажыл хүнү дүүстурунга чоокшулай берген, кежээки кызыл хүн Кара-Ховуның бажының аргалыг дагларының кырында олурупкан, бедиктерниң хөлегези ховуже чоорту соястап кел чорган. А ынчалза-даа Шаңчының тараалаң ховуларында ажыл ам-даа үргүлчүлевишаан. Тараа чаштырган агрегаттарның, чер чардырган тракторларының, үрелии сөөрткен чүк машиналарының моторларының өткүт үүү карык четпес делгем ховуның бажыңдан адаанга чедир улажып, кандыг-ла бир онза хөгжүмүүн музыказы ышкаш сагындырып турду.

Эш Ак-Лама биле беседавыс дооскаш, хову турлаанче дедир ээптивис. Хүндүсү ээлчегниң улузу ажылын дооскаш четкилеп келген, тараажыларның турлаанда кижилер элээн көвүдей берген болду.

Бажыңнар аразында дерип каан хол бөмбүүлүү шөлүнде ийи комнада изиглежи берген бөмбүк ойнап турлар.

Кызыл булуң эжиннге келиривиске, хып дээн чалыы ийи кыстарның бирээзи гитара-биле «Дунай-хемниң чалгыглары» деп ырның аялгазын ойнаан, база бирээзи дошпулуурунуң хөөнүн өткен олурлар. Кызыл булуңда бөлүк механизаторлар шыдыраа ойнаан, а бир чамдыктары төп болгаш область солуннарының сөөлүү номерлерин номаан, кызыл булуңуң улут эвес залының иштинде кижилер хөй-даа болза, бичии-даа шимээн-даан чок—шыпшыт-на чүве.

Ховуажылының органы хана солунунуң ээлчеглиг номери чаа үнген. Ол номерни В. И. Лениниң төрүттүгнениниден бөөр 90 чыл болган оюнга турускааткан болду.

ТҮЛҮКТЭЭШКИНДЕ

Чедиги чылдың ийиги чылының күзүнүнде эгээртинмес дүжүттү өстүрүп алыры дээш демисел бо хүннерде Чөөн-Хемчик районнуң колхозтарының ховуларында түлүктээшкиниг чоруп турар. Ховуның ажыл-ишчилериниң мурнунда салдынган кол сорулга — часкы тарылганы эң кыска ажыл хүннеринде, бедик агротехниктиг деңнелге доозары. Ынчангаш колхозтарның, бригадаларның, агрегаттарның аразында социалистиг чарыш калбарган.

«Хорум-Даг» колхоз апрель 21-де кызыл-тас культуразының чажылгазының планын 123 хуу күүсеткеш, районнуң колхозтарының часкы тарылга талазы-биле бирги черин ээлеп, колхозтар аразынга шилчиир кызыл тукту чаалап алган. Ол колхоз эрте чажар тараа культураларын апрель 25-те доозарын Кызыл тукту хүлээп ап турар хүлээнген. Ол колхозта тракторист Ондар Кадыр-оолдуң агрегады хүн нормазын 200 — 300 хуу күүседип, хүнде 80 га черниң тараазын чаштырып, өскелерден шылгаран турар. Кадыр-оолдуң агрегады «Мурнакчы трактор агрегады» деп бижиктиг кызыл тукчугашты тарылга эгелээнден бөөр амдыгаа чедир быжыг тутпушаан.

Районнуң кайы-даа колхозтары эрте чажар тараа культураларын Май 1-ниң байырлалының бетинде бедик агротехниктиг деңнелге доозар хүлээлгени алган. Ылаңгыя Сталин аттыг, Ленин аттыг, «Кызыл тараачын» колхозтар бо хүннерде доозар дээш ажылдап турар.

Механизаторлар хостуг шактарында.

Ол төөгүлүг хүнге күш-ажылчы мен. Улуг Лениниң төрүттүгнениниден бөөр 90 чыл болган хүнүнге белек болдуруп, хүн бүрүнүң ажыл нормазын 150—160 хуудан кудулаттайн келген мен.

Бага бир материалда тракторист Ооу Хайбынның часкы ховуажылының баштайгы хүннеринде чедишкиннерин бижээн. Эш Хайбың «ДТ-54» трактор-биле чер илиртээр нормазын хүн бүрү 150—170 хуу күүседип келген.

Шаңчының ховуажылында кижилерниң ажыл амыдыралын болгаш оларның ажыл-ижин доңчулап чугаалаарга мындыг-дыр. Бедик дүжүт дээш демиселге улуг чедишкиниг болурун оларга күзеп каалы.

Ш. КҮЖҮГЕТ.

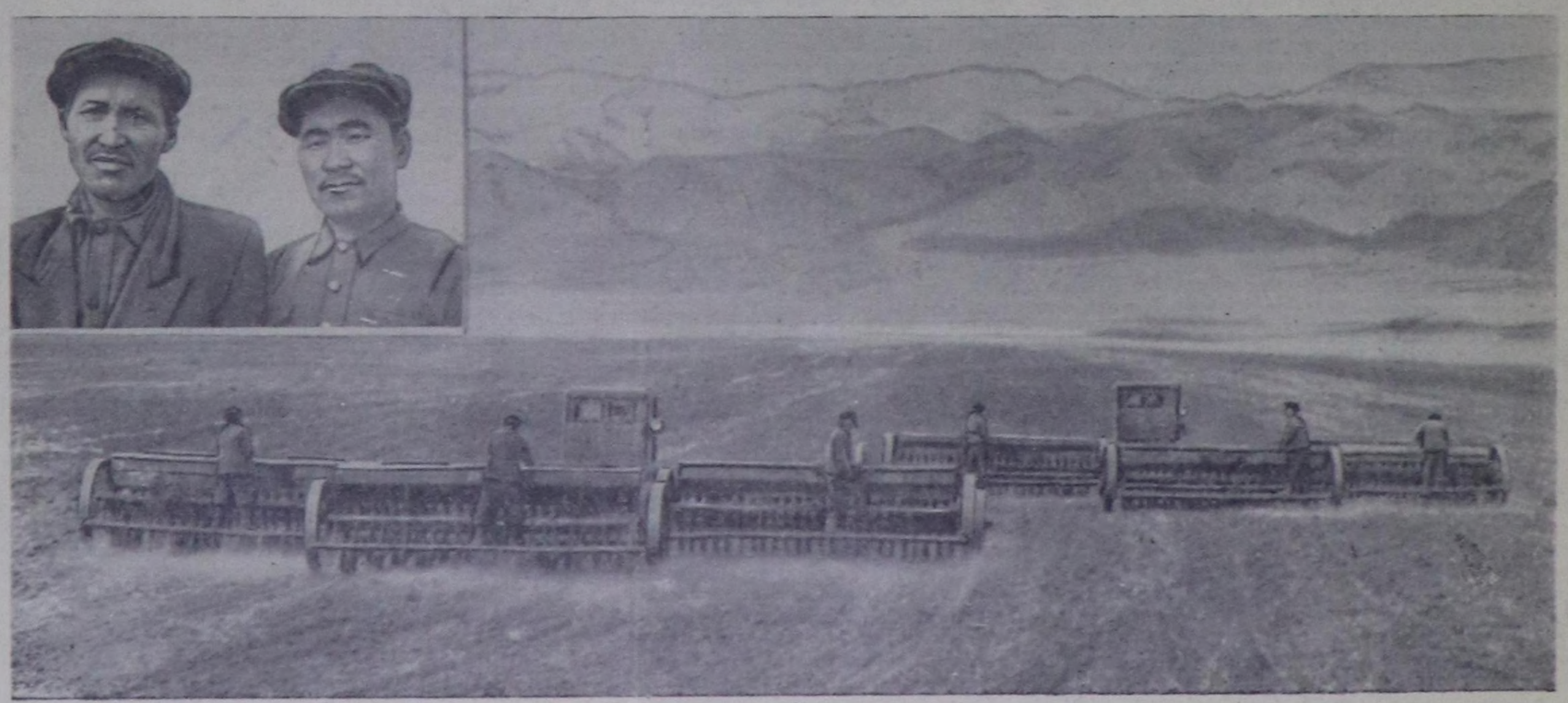

Чурукта: «Бурунгаар» колхозтуң Шаңчыда № 2 ховуажылының эң дээре механизаторлары М. Монгалбин, С. Чадамба оларның чаштырыкчы агрегаттары. Төгерик иштинде эштер: М. Монгалбин биле С. Чадамба.

Фото С. Феоктистовтуу.

1960 чылдың тудуг планын декабрь 25-ке чедир күүседиили!

Совет тудугжулар! Чаа-чаа бүдүрүлгелериниң, чурттарга бажыңнарыныңың, школаларныңың, эмнелгелериниң, уруглар албан черлериниң тудугларыныңың темпизин бедидип, шынарын экижидинер! Тудугнуң индустриалдыг аргаларын калбаа-биле ажыглаңар! Эки, чараш, чиик өртектиг кылдыр тудуңар!

(1960 чылдың Май 1-ге СЭКП ТК-ның Кыйгырыглаарындан).

Делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү Май 1-ге күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш «Коммунтудуг» трезинде дуржулгалыг бызанчылар эштер Бутанаевтың, Бахурнуң болгаш штукатуржу эш Ощепковаңың бригадаларының кежигүннери чурттарга бажыңнарын ажыглалга киирерин дүргедедип, сорук киришкинниг ажылдап турар. Тудугжуларның ол үш бригадалары Май 1-ге белек кылдыр 8—8 квартиралыг 4 бажыңнарны хуусаазындан бир ай бурунгаар ажыглалга киргеннер.

Туттунган бажыңнарны штукатурлаарын, чугайлаарын, шалаларын, соңгаларын, эжиктерин будуурун аныяк тудугжу эш Ощепковага удурткан бригаданың кежигүннери бедик шынарлыг кылдыр күүседип турар. Хүн бүрүнүң нормазын ажыр күүседир, тудуг ажылдарының шынарын бедидер, бот-үнезин чиигедир, материалдарның камналгазын чедип алыр дээш социалистиг чарыш ол бригадада улам калбарган. Бригаданың кежигүннериниң ортузунга беседалар, солун номчулгазы үргүлчү болуп турар.

Чурукта: тудугжуларга солун номчулгазын бригадир эш И. Ощепковаңың кылып берип олурары.

Сөзү **В. Мирошниковтуу.** Фотозу **С. Феоктистовтуу.**

Тудугжуларның дайынчы сорулгазы

(СЭКП обкомунуң бирги секретары эш **С. Токаның** чугаазындан)

Кылдынган ажылдарның түңнелдерин үндүреринге, тудуг талазы-биле дээре, депшилгелиг күүлдерни пептередиринге, Тывада капитал тудуушкунунуң темпизин ийиги кварталда күштелдириниң болгаш экижидериниң перспективаларын айтып тодаргайлаарынга областың тудугжуларының чөвүлел хуралы улуг ужурдузалыг. Тудуг талазы-биле мурнакчы кижилерни болгаш мурнакчы организацияларны бо чөвүлел хурал тодаргай демдегледи.

Тудугжуларның чөвүлел хуралын чыылдырарын, мурнакчы коллективтерни болгаш тус-тус мурнакчыларны демдеглээрин партияның область комитеди шиитпирлээн. Мурнакчы өлүмнүг каш тудугжуларны областың «Тувинская правда» болгаш «Шын» солуннарында Хүндүлел самбыразынга киирер. Оон ыңай мурнакчы коллективтериниң түңнелдерин үндүрер, оларның эки дуржулгазын пептередир болгаш өске тудугжуларга ону дамчыдар дээш тудуг программазының күүселдезин квартал бүрүзүнде түңнеп үндүрерин партия обкому шиитпирлээн.

Партия болгаш ажыл-агый активиниң бо ышкаш ындыг чөвүлел хуралдарын эрттирер дугайында шиитпирни партия обкому база хүлээп алган. Автомобиль транспортунуң ажылдакчыларының чөвүлел хуралын чоокка үеде база мынчаар эрттирери көрдүнген. Ол ышкаш чурт улетпүрүнүң ажылдакчыларының ындыг чөвүлел хуралы база болур. Эрткен айда азы кварталда кылдынган ажыл-агый түңнелдерин үндүрбүшаан, партийжи, ажыл-агый активиниң ындыг оперативтиг чөвүлел хуралдарын эрттиреринің бо хевири черле чогумчалыг болуп турар. Совет Эвилелиниң мурнакчы областарының, ылаңгыя Рязань областың ажылының дуржулгазындан бо арганы ажыглаар херек.

Капитал тудуунуң, чурттарга тудуунуң, оруктар, электростанциялар болгаш коммунал бүдүрүлгелер тудуунуң талазы-биле улуг сорулгалар Тываның ажылчы чоннарының мурнунда туруп турар. Хову-Аксы комбинат, «Коммунтудуг» трези, «Сельэлектро» чери ышкаш бүдүрүлгелериниң дээре ажылының үлегерин, мурнакчы дуржулгазын тудугжуларның, инженер-техниктиг ажылдакчыларын хөй санныг армиязы Тыва областың бүгү-ле черлеринге пептередир дээрзинге чигзиниишкин турбас.

Бистиң партиявыстың Төп Комитеди Тыва автономнуг областың хөгжүлдезинче кайгамчык улуг кичээнгейни угландырып турар. Ол улуг кичээнгейниң, Совет Эвилелиниң улустарының, хамыктың мурнунда улуг орус улустуң акы-дүнмалышкы сагыш салыышкынының ачызында Тыва автономнуг область Совет Эвилелиниң мурнакчы чамдык областарын болгаш районнарын четкен. Ленинчи мерген угаанныг национал политиканы бистиң партиявыстың болгаш Совет чазаавыстың херек кырында чорудуп турарын бо бүгү тодаргай херечилеп турар. Амыдыралчурттаганың аар-берге байдалдарының, көшкүн болгаш быдаргай хуу амыдыралдың түңнелинде чүс-чүс чылдарда хилинчектеп түреп чораан тыва улус эш Никита Сергеевич Хрущевка баштаткан Совет чазактың кайгамчык улуг дузаламчызынга өөрүп четтиргенин чүрээниң ханызындан илергейлеп турар.

Тудугжуларның бо чөвүлел хуралынга хүлээп алдынган кыйгырыгда сорулгалар чүгле долдур эвес, харын ажыр күүсединнген турар дээрзинге партия обкому болгаш облкүүском бүзүрелдиг. Бо чөвүлел хуралга болган шүгүмчүлелдиг саналонналдар чөптүт, ынчангаш СЭКП обкому, облкүүском капитал тудуунуң программазының күүселдезин хандырарынга оортан боттуг түңнелди кылыр.

Капитал тудуушкунунуң планын күүседири-биле холбаштыр тудугнуң өске адырларын уттуп, ажылды чаңгыс талалап болбас ужурлуг бис. Чижээ, тараажыларга эки хову турлаан, тараа шыгжаарынга складтарны тутпайн чыткаш, часкы тарылганы канчап чорудар боор. Ажылчыннарга эки байдалдарны тургуспайн, оларны чурттарга бажыңнары-биле хандырбайн чыткаш, Хову-Аксында болгаш Ак-Довуракта туттунуп турар улуг улетпүрүнү канчап тургузар боор. Чурттарга тудуу болза, политиктиг болгаш ажыл-агыйжы эң улуг ужур-дузалыг сорулга болуп турар.

Ажылчыннарның ажылдаарынга, чурттаарынга таарымчалыг байдалдарны Ак-Довуракта тургузуп эгелээн, ында кадрлар быжыгып турар, ынчалзажок, тудугжулар ортузунга масса-политиктиг ажылды ам-даа чавыс деңнелде чорудуп турар. Бисте улуг тудуглар дугайында ам-даа эвээш сагыш салып турарын айтыр херек. Хову-Аксында болгаш Ак-Довуракта ол улуг тудугларның дугайында бистиң партиявыстың ТК-зының эш Н. С. Хрущев ат салган үш доктаалдары бар болгай. Чүге дээрге ол тудуглар, ылаңгыя Ак-Довурактың даг-дүгү комбинады чүгле обласка, республикага эвес, харын бүгү эвилелге ужур-дузалыг болуп турар.

Чеди чылдың Тывада ол чаа тудугларын чедиишкиниг чорудары-биле хлбаштыр Кызылда, Чадаанада, Шагаан-Арыгда болгаш өске-даа черлерде тудугларны база уттуп болбас ужурлуг бис.

Тудугнуң темпизин дүргедедир, шынарын экижидер

(Областың план комиссиязының даргазы эш **И. Томилинниң** илеткелинден)

Төөгүлүг чеди чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжынга киришпишаан, Тываның тудугжулары бо чылдың баштайгы кварталында чамдык түңнелдерни чедип алган. Чеди чыл планының ийиги чылының баштайгы кварталында тудугга капитал салыышкыннарының хемчээли 4,2 миллион рубльге, а тудуг-монтаж ажылдарының хемчээли эрткен чылдың ол үезинге деңнээрге 26 хуу, ооң иштинде чурттарга тудуунуң—44,6 хуу улгаткан.

Чеди чылдың Тывада чаа тудугларының бирээзи болур «Тыва кобальт» комбинаттың (начальниги эш Саенко, партия эге организациязының секретары эш Кленов) тудугжулары техниканы бедик бүдүрүкчүлүг ажыглап, материалдарны камналгалыг чарыгдап, социалистиг чарышты калбартып тургаш, баштайгы кварталда тудуг-монтаж ажылдарының планын 101,7 хуу, чурттарга бажыңнарын тудар планын 161 хуу күүсетпишаан, 235 мун рубльдің камналгазын чедип алган. Тудуг ажылдарының бот-үнезин чиигедир дээш демисел комбинаттың ажылчыннарының ортузунда улам калбарып турар.

Тудуг-монтаж ажылдарын «Коммунтудуг» трезинің (начальниги эш Зильберман, партия эге организациязының секретары эш Гапонов) ажылчыннары дүргеп темпилиг чорудуп турар. Бо чылдың баштайгы кварталында ол трест 28 квартиралыг 4 бажыңнарны ажыглалга киирген, тудуг программазын 100,5 хуу күүсеткен. Бызанчылар эштер Бутанаев, Бахур болгаш штукатуржу эш Ощепкова олар удурткан бригадалар бедик көргүзүглерни чедип ап турар.

Баштайгы кварталда капитал тудуунуң планын областың хлеб продуктулар эргелели (эш Деев) 140,5 хуу күүсеткен. Тудуг талазы-биле эки түңнелдерни ол эргелелдің чедип алган кол аргазы чүдел дизе, тудуг материалдарын эрткен чылдың дөртку кварталында баш бурунгаар белеткеп алганында, складтар тудуунга депшилгелиг арганы—ыяш конструкцияларны калбаа-биле ажыглаанында. Бо чылдың ийиги кварталында хереглелинге четчир хемчээлдиг тудуг материалдарын ол эргелелдің тудугжулары ам бүрүн белеткеп алганнар.

Тудуг ажылдарын, ылаңгыя чурттарга бажыңнарының тудуун Кызылдың тараа белеткелдериниң черинде дүргеп чорудуп турарын демдеглээр херек. Ниитизи-биле 600 дөрбелчин метр чурттарга шөлдүг 4 квартиралының тудуун шапкын чорудуп турар. Чурттарга бажыңнарының тудуун 1960 чылдың баштайгы кварталында Тураның болгаш Сарыг-Септиң тараа белеткелдериниң черлери калбартып чоруткан. Бо чылдың июльга чедир 1100 метр шөлдүг чурттарга бажыңнарын ажыглалга киирерин тараа белеткелдериниң конторалларының ажылчыннары хүлээнмишаан, амгы үеде сорук киришкиниг ажылдап турар.

Бо чылдың баштайгы кварталында «Тыва тудуг» трезинің № 1 тудуг-монтаж эргелели ажылын өлүмнүг экижиткен. Квартал планын ол эргелелдің ажылчыннары 107,5 хуу күүсеткен. Ылаңгыя хирургия эмнелгезинің, аптека складының, өкпе аарыынга удур диспансерниң тудугларын дүргеп темпилиг чорудуп турар. Кызылдың № 11 школазының тудуунда эш Очур-оол удурткан комплексилиг бригаданың кежигүннери эштер Кувискаал, Миньков, Тунеков, Шестакова олар делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү Май 1-ге күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш бедик көдүрлүүшкүнүг ажылдап турарлар. Ол ышкаш дашчылар эштер Сарыглар, Жажин, Казанцев, бызанчы эш Парамов олар хүн бүрүде нормазын ажыр күүседип, ажылды бедик шынарлыг кылдыр күүсетпишаан, облкүүсномнуң Хүндүлел бижии-биле шаннаттырганнар.

Тудуг ажылдарын дүргеп темпилиг чорудуп турар үстүнде организацияларның эки көргүзүглериниң үндезини чүдел дизе, тудуг бригадаларының ажылын дээре организастаанында, тудуг объектилерин материалдар-биле үзүктелиишкин чоккa хандырып келгенинде, чеди чылдың ийиги чылында тудуг планын хуусаа бетинде күүседир, тудуг ажылдарының шынарын бедидер, бот-үнезин чиигедир дээш социалистиг чарышты ажылчыннар ортузунга калбартканында. Оон-биле чергелештир, областа чамдык тудуг черлериниң ажылында улуг четпестерниң барын айытпайн барып болбас.

1960 чылдың баштайгы кварталында тудуг ажылдарының планын чүгле долдур эвес, харын ажыр күүседип болур бүгү аргалардыг турган-ла чамдык тудуг организациялары квартал планын үскен, объектилерин ажыглалга киирер хуусаазын уздып келген. Чамдык тудуг организацияларының удуртукчулары тудуг хөрээн ам-даа өренгей удуртуп, ажыл-агыйжы эвес чорукту болдуруп, тудугжуларның күш-ажылын дендии четпес организастап турар. Ооң түңнелинде бо чылдың баштайгы кварталында тудуг-монтаж ажылдарының планы областа ниитизи-биле чүгле 96,8 хуу күүсеттинген.

Капитал салыышкының баштайгы кварталда шиңгээдип алыр талазы-биле «Тыва даг-дүгү тудуг» комбинады (эштер Серов болгаш Ковыршин) дыка четпес ажылдаан. Тудуг-монтаж ажылдарының планы баштайгы кварталда чүгле 65 хуу күүсеткен. Ол ышкаш боттарынга хамаарышкан тудугларны облоно (эш Болдур-оол), областың коммунал ажыл-агый килдизи (эш Гушин), четпес чорудуп келген, а областың харылзаа эргелели (эш Лавринович) тудуг ажылдарын амга чедир эгелеваэн.

Тудуг ажылдарының планын «Тыва тудуг» трезинің чамдык тудугмонтаж эргелели ажылын өлүмнүг экижиткен. Квартал планын ол эргелелдің ажылчыннары 107,5 хуу күүсеткен. Ылаңгыя хирургия эмнелгезинің, аптека складының, өкпе аарыынга удур диспансерниң тудугларын дүргеп темпилиг чорудуп турар. Кызылдың № 11 школазының тудуунда эш Очур-оол удурткан комплексилиг бригаданың кежигүннери эштер Кувискаал, Миньков, Тунеков, Шестакова олар делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү Май 1-ге күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш бедик көдүрлүүшкүнүг ажылдап турарлар. Ол ышкаш дашчылар эштер Сарыглар, Жажин, Казанцев, бызанчы эш Парамов олар хүн бүрүде нормазын ажыр күүседип, ажылды бедик шынарлыг кылдыр күүсетпишаан, облкүүсномнуң Хүндүлел бижии-биле шаннаттырганнар.

Тудуг ажылдарын дүргеп темпилиг чорудуп турар үстүнде организацияларның эки көргүзүглериниң үндезини чүдел дизе, тудуг бригадаларының ажылын дээре организастаанында, тудуг объектилерин материалдар-биле үзүктелиишкин чоккa хандырып келгенинде, чеди чылдың ийиги чылында тудуг планын хуусаа бетинде күүседир, тудуг ажылдарының шынарын бедидер, бот-үнезин чиигедир дээш социалистиг чарышты ажылчыннар ортузунга калбартканында. Оон-биле чергелештир, областа чамдык тудуг черлериниң ажылында улуг четпестерниң барын айытпайн барып болбас.

1960 чылдың баштайгы кварталында тудуг ажылдарының планын чүгле долдур эвес, харын ажыр күүседип болур бүгү аргалардыг турган-ла чамдык тудуг организациялары квартал планын үскен, объектилерин ажыглалга киирер хуусаазын уздып келген. Чамдык тудуг организацияларының удуртукчулары тудуг хөрээн ам-даа өренгей удуртуп, ажыл-агыйжы эвес чорукту болдуруп, тудугжуларның күш-ажылын дендии четпес организастап турар. Ооң түңнелинде бо чылдың баштайгы кварталында тудуг-монтаж ажылдарының планы областа ниитизи-биле чүгле 96,8 хуу күүсеттинген.

Капитал салыышкының баштайгы кварталда шиңгээдип алыр талазы-биле «Тыва даг-дүгү тудуг» комбинады (эштер Серов болгаш Ковыршин) дыка четпес ажылдаан. Тудуг-монтаж ажылдарының планы баштайгы кварталда чүгле 65 хуу күүсеткен. Ол ышкаш боттарынга хамаарышкан тудугларны облоно (эш Болдур-оол), областың коммунал ажыл-агый килдизи (эш Гушин), четпес чорудуп келген, а областың харылзаа эргелели (эш Лавринович) тудуг ажылдарын амга чедир эгелевэн.

Тудуг ажылдарының планын «Тыва тудуг» трезинің чамдык тудугмонтаж эргелелери ыракта чедир күүсетпээн түңнелинде баштайгы кварталда планын трест чүгле 98 хуу күүсеткен. Ылаңгыя № 2 тудуг-монтаж эргелели септелге-механика болгаш пиво заводтарының девискээринде чурттарга бажыңнарының база Сарыг-Сеп суурда школаның тудуун дендии оожум темпилиг чорудуп турар. Элегестиң шахта эргелелиниң, Кызылдың ыяштан нарын эт-херекселдер бүдүрер фабриказының, Бай-Хаактың райүлетпүр комбинадының, Сыстыг-Хемниң ыяш ажылагый черинің удуртукчулары тудуг ажылдарынче чогуур кичээнгейни угландырбайн келгеннер.

Облпотребсоюзтуң тудуг-монтаж эргелели (эш Торжу) бодунуң плакын эрткен чылын ыракта чедир күүсетпээн, а ол эргелел бо чылдың баштайгы кварталының планын 88 хуу, мартты—чүгле 68 хуу күүсеткен. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү чавыс болуп артпышаан, тудуг ажылдарының шынары дыка куду, чижээ, садыг баазазының тудуун барык үрей кылган, ооң түңнелинде 152 мун рубль түннүг когаралды болдурган.

Төөгүлүг чеди чыл планының ийиги чылында тудуг планын чүгле долдур эвес, харын ажыр күүседир төлээде, ажылда бар четпестерни шиитпирлиг үзүткаары, тудугну хүн бүрүде тодаргай, мергежилдиг удуртуру эргежок чугула. 1960 чылдың планын күүсетпээн чаңгыс-даа тудуг организациязы турбас ужурлуг. Моны чедип алырда, хамыктың мурнунда ажылчыннарның күш-ажылын дээре организастаарынче, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн соксаал чоккa бедидеринче, техниканы бүрүн ажыглаарынче, тудугнуң депшилгелиг арганларын пептередиринче, тудугнуң шынарын экижидеринче, бот-үнезин чиигедиринче чогуур кичээнгейни угландырары эргежок чугула. Тудугга көрдүнген акша-хөреңгилерни болгаш материалдарны камныг чарыгдап ажыглаар херек. Чедип алдынган чаңгыс хуу камналга безин 2 миллион хире рубльди бээр, ооңбиле 40 квартиралыг чурттарга шөлүн тудуп ап болур.

Администрация черинің ажыл-чорудулгазын хынаар партийжи контрольдуң комиссияларын тудуг черлеринде тургускан. Ол чорук тудугну удуртуп башкарарынга, тудуг планын чедиишкиниг күүседиринге партия эге организацияларының ролюн болгаш харыысалгазын бедидип турар. Тудугда ажылчыннар ортузунга масса-политиктиг болгаш организакчы ажылды бедик деңнелге тургузары, чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш социалистиг чарышты улам калбартыры эргежок чугула. **1960 чылдың прахын декабрь 25-ке чедир күүседирин, тудуг-монтаж ажылдарының бот-үнезин 1—2 хуу чиигедирин, пландан ажыр 830 мун рубльдің камналгазын чедип алырын областың тудугжулары хүлээнген.**

Бистиң областың тудугжуларының чоокта чаа болган чөвүлел хуралы бо чылдың баштайгы кварталында тудуг ажылдарының түңнелдерин болгаш моон соңгаргы сорулгаларын тодаргай чугаалажып көргеш, Тываның бүгү тудугжуларынга, төлевилекчилеринге, тудуг материалдарының үлетпүрүнүң ажылдакчыларынга кыйгырыгны хүлээп алган. Ол кыйгырыгны, чөвүлел хуралдың дугайында материалды апрель 23-те үнген «Шында» парлаан. Чөвүлел хуралдың чамдык материалдарын бөгүнгү номерниң бо арнында база парлаан.

Бедик атты чедип алыр бис

(«Тыва кобальт» комбинаттың ажылчыны эш **О. Сиямбильдің** саналындан)

«Тыва кобальт»—чеди чылдың улуг тудугларының бирээзи. Тываның аар үлетпүрүнүң эгезин салгаш ол чугула тудугну айыткан хуусаазында доозар дээш бистер, комбинаттың тудугжулары, баштайгы кварталда күжениишкиниг ажылдадывыс. Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың чон дугайында чаагай сагыш салыышкынының ачызында бистер, чоокка чедир көшкүн амыдыралдыг чорган тывалар, ам ажылчыннар болдувус. Мурнакчы ажылчын аңгының хүрээлеңнинге санаттырар ындыг аас-кежик меңээ база онаштты.

Бистиң бригадавыста 12 кижи бар. Бригада кежигүннери комбинаттың өске ажылчыннары-биле бир дөмей бүдүрүлге планын үргүлчү ажыр күүседип келген. Бирги кварталдың планы 145 хуу күүсеттинген.

Бистиң бригадавыстың кежигүннери эрткен чылдан бээр коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп ат дээш демисежип келгеннер. Оон бээр өлүмнүг үр үе эрткен. Ынчалза-даа, бригада кежигүннериниңден чамдык кижилериниң арагалап, күш-ажылдың сагылга-чурумун үреп турганыңдан биске ол атты ам-даа тывыспаан. Чурум үрээр, арагаже хиндыгар кижилерни кижизидер талазы-биле өлүмнүг ажылдарны чоруткан бис. Мурнунда чурум үреп турган кижилер ам бүдүрүлге черинің мурнакчы ажылчыннары болган. Коммунистиг күш-ажыл бригадазы деп чаагай атты ыяздыла чедип алыр бис.

Комбинатта чазартыкчылар болгаш чогаадыкчылар эвээш эвес. Чүгле бирги кварталда безин ажылчыннардан 15 саналы киргеп, оортан 240 мун рубльдің камналгазы алдынган. Бистиң бригадавыстың кежигүннери база-ла чаартыкчы өлүмнүг каш саналдарны ажыглалга киргеп. Ылаңгыя тудуглар кырынче даш, эзилдиригдиг чүүлдер үндүрер ажылдарны дүргедедир талазы-биле ийи чаартылганы ажыглалга киргеп. Бистер бо хүннерде 200 олуттуг даш столованың тудуунда ажылдап турар бис. Бо чылын магазин бажының, столованы, өлүмнүг каш складтарны тудар планныг бис. Үстүнде айытынган тудугларны чогуур хуусаазында ажыглалга киирер дээш чарыш калбарган.

Баш бурунгаар планнаар

(«Коммунтудуг» трезинің начальниги эш **В. Зильберманның** саналындан)

Эш Зильберман бодунуң саналынга областың төлевилел органнарының, чунүн-даа мурнунда областың план комиссиязының тудугларының перспективтиг айтырыгларынче кичээнгей салбайн турарын болгаш плланда тодаргай көрдүнмээн үүрмек тудугларының көвүдеп турарын чугаалаан. Кайы-бир тудуг организациязының материал-техниктиг баазазын өөренип көрбес чорук бар. Бир эвес тудуг организациялары план ёзугаар кылыр ажылын 1—2 ай бурунгаар билген турар болза тудугнуң темпизи дүрген болур.

Бо чылын треске барык 15 миллион рубльдің тудуг-монтаж болгаш септелге ажылдарын чорударыг планнаан. Херек кырында трестиң кылыр тудугларының үштүн бир кезиниң төлевилел-смеди чүгле февраль айды алдынган. Оон өскери ам-даа келбээн. Мындыг байдал тудуг организациязының ажылын бачымчадыр, ону ден-дески болдурарынга моондак болуп турар. Чүге дээрге тудугжулар төлевилел-смет чок болганындан чылдың баштайгы айларында кылыр ажыл чок аңаа олургаш, кажан ол документилер чедип көөрге ам кээп дүвүреп ажылдаар, доң чер казып артык чарыг кылыр ужурга таваржып турарлар.

Ол ышкаш тудуг планының күүселдези дээш чагыг кылган организацияларның харыысалгазын база бедидер херек. Кайы-бир тудугнуң чагыы азы техниктиг документациязы чогуур үезинде тургустунмазынындан план үстүр, эде кылыышкынар болу бээр таварылгаларда ук тудугнуң ээзи болур чагыг кылган албан организация чеперги аңаа кандыг-даа хамаарылга чок артып каап турар.

Трестиң тудуг, бригадаларының өрзынга социалистиг чарышты улам калбартып, мурзакчыларның дуржулгазын пептередип тургаш бо чылдың планында көрдүнген тудугларны айыткан хуусааларында күүседип болурун эш Зильберман чугаалаан.

Материалдарны камныг ажыглаар

(«Тыва тудуг» трезинің № 1 тудуг-монтаж эргелелинің штукатуржузу эш **М. Пичугинаның** саналындан)

Бистиң бригадавыс делгем экранныг кинотеатрның тудуунда ажылдап турар. Боттарывыска алган социалистиг хүлээлгелеривисти күүседир дээш кызымакгай ажылдап турар бис. Ындыг болза-даа, тудуг материалдарының үстү бээрлиден биске чамдыкта кылыр ажыл чок аңаар чүүл бар.

Тудуг материалдарының камналгазы ажылчыннардан колдуг хамаржыр. Ынчалзажок, тудуг-монтаж эргелелиниң удуртукчулары камналга дээш демиселди чоруттайн турар. Маңаа холбаштыр бир чижекти көргүзүп болур. Чоокта чаа биске чугай төне берген. Ол дугайында мастеривиске айтырыг тургузуп чеде бээривиске цемент-биле элезин хоолаан штукатурлаңар деп айтыышкын берген. Ындыг холуксаага хөй цемент киирер болгай. Бар чугайны сөөртүп албайн, үнелиг тудуг материалы болур цементини хөйну чарыгдаарының кандыг-даа ажыы чок дээрзи тодаргай. Оон чүгле тудугнуң бот-үнези аарткан болгай.

Ол ышкаш кайы-бир ажылды каш катап дагын кылыр чорук бар. Бистер ам кинотеатрның иштики ханаларын штукатурлап турар бис, а одалга системазы ам-даа кылдынмаан. Ынчангаш кажан суг дамчыдылгазының хоолайларын кылган сөөлүнде аңаа штукатуржулар база катап ажылдап келир болгай. Артык чарыгдалдарны болдурбас болза эки.

Сыстыг-Хемде коммунист эш И. Лукшаның бригадазы хүнде 30 кубометр тудуг ыяжын белеткээр планын 130—150 хуу күүседип турар.

Чурукта: бригадир эш И. Лукшаның ажылдап олурары.

Фото **С. Маадыныы.**

Тудугнуң кол баазазын тургузар

(«Тыва тудуг» трезинің инженери эш **Д. Трешенконуң** саналындан)

Областың тудугларына капитал салыышкыны чыл келген тудум өзүп турар. Ол түүнү долузу-биле ажыглаалга киирер төлээде тудугнуң бүдүрүлге баазазын тургузар херек. Область төвүнде ийи кол тудуг организацияларындан аңгыда тудугну өске-даа организациялар кылып турар. Ындыг болза-даа тудуг кылып турар организация бүрүзү боду баазалыг болуп турар. Область төвүнде ийи трестиң дузалал ажыл-агыйлары тудугнуң өзүп турар темпизин хандырып күш четпейн турар. Ынчангаш тудуг организацияларының өгелдезин бүрүн хандырып шыдаар кол баазаны тургузар херек. Ылаңгыя демир-бетон конструкциялар бүдүрүлгезин чаңгыс черге төпчүдүп мөңнээр херек. Ол ышкаш өрээлдер аразын дуглаар ханаларны гипстен кылыр бүдүрүлге черин организастаары онза негеттинип келген.

Бистиң трезивис эрги электростанциязының бажыңында демир-бетон конструкцияларның заводун тургузуп турар. Ындыг болза-даа, ооң кылган продукциязы чүгле бистин негелдевисти хандырып болур. Бир эвес ийи треске чаңгыс улуг ындыг баазаны тургузар болза, ооң кылган продукциязының бот-үнези чиик болур болгаш тудугну индустриализастаар арганы биске бээр. Тудугжулар удавас кызырган шактыг ажыл хүнүнче шилчиирлер. Ынчангаш тудуг ажылдарынга механизацияны калбаа-биле пептередип, тудугну индустриалдыг арга-биле чорудары онза чугула.

Оон ыңай эш Трещенко бодунуң саналынга «Тыва тудуг» трезинде ажылдың байдалын чугаалаан. Трест бирги кварталдың планын чүгле 98 хуу күүсеткен. Тудуг планының күүсеттинмээнинің кол чылдагааны тудуг объектилеринде бар техниканы долу ажыглаваанында болур. Ажылчыннарны тудуг материалдарыбиле чогуур үезинде хандырбайн турарындан хөй шак-үе аңаа өртип турар.

Эш Трещенко Кызылдың ыяш заводунуң бүдүрүп турар продукциязының шынары багай болуп турарын шүгүмчүлээн. Ыяш заводунуң кылган соңга рамалары, хаалгалары, ол ышкаш шала ыяштары өл ыяштан кылдынганындан тудугнуң шынарын кудуладып турар. Чамдык таварылгаларда ыяш заводунга дилиг материалдары шуут үзүктели бээр. Ооң уламындан чамдык тудуглар айыттынган хуусаазында ажыглалга кирбейн турар.

«Тыва тудуг» трезинің ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары кызырган шактыг ажыл хүнүнче шилчиириниң белеткел ажылдарын хынамчалыг чорудуп турарлар. Кызырган шактыг ажыл хүнүн өзугаар ажылдааш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн мурнукузундан кудулатпас, харын бедидер дээш кол-кол ажылдарны бүрүн механизастаары көрдүнген. Ылаңгыя штукатур ажылдарын долу механизастаар.

Совет Азербайджан дөртен чыл болган

Азербайджанның ажылчы чоннары Совет Эвилелиниң бүгү улустары-биле кады бодунуң улуг байырлалын—Азербайджанга Совет эрге-чагырганың болгаш Коммунистиг партияның тургустунганының 40 чыл болганын демдеглеп турар.

1920 чылдың апрель 28-те Азербайджанның ажылчын аңгызы болгаш күш-ажылчы тараачыннары Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле буржуаз-помещикчи муставатчы ёзу-чурумну дүжүрген болгаш эрте-бурунгу төөгүлүг Азербайджанның кырынга Советтериң тиилелгелиг түгүн кезээ мөңгеге киискиткен. В. И. Ленин Улус Комиссарларының Чөвүлелиниң өмүнээзинден Азербайджанның күш-ажылчы массаларының хосталганынга байыр чедирген болгаш «хамаарышпас Азербайджан Республика бодунуң Совет чазаның удуртулгазы-биле РСФСР-биле кады бодунуң хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун Чөөн чүктүң дарлаткан улустарының дайзыны—империализмден камгалап алыр» дээрзинге быжыы-биле идеген турарын илереткен.

Азербайджанның ажылчы чоннары улуг Ленинниң айыткан оруу-биле чорааш ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү адырларында улуг чедишкиннерни чедип алган.

Чечектелген Совет Азербайджан революция мурнундагы эрги үеэзинден дүне биле хүндүс ышкаш ылгалдыг. Азербайджан мурнунда хаанныг Россияның хожудангай кыдыккы чери турган. Нефтиниң канчаар-даа аажок улуг байлаа даштыкы болгаш иштики капиталистериң холунга турган. Олар ажылчы чоннарны кам чокка мөлчүп чораан. «Нефть тывыжының черлери каранғы тамыны мергежилдиг чураан чурук ышкаш мээң сагыжымда арткан» деп А. М. Горький бижээн.

Совет эрге-чагырга азербайджан улусту мөлчүгделден болгаш дарлалдан кезээ мөңгеде адырган, хосталгаже болгаш аас-кежикче орукту ооң мурнунга ажыткан. Улустуң шаг төөгүден күзели боттанган—улус чон бодунуң салым-хуузунуң болгаш бодунуң чериниң байлактарының бүрүн эргелиг ээзи болу берген.

Амгы Совет Азербайджан—күчүлүг үлетпүрлүг, бедик механизастаттынган көдээ ажыл-агыйлыг, мурнакчы культуралыг, индустрилиг-колхозчу республика болу берген.

НЕФТЬ — УЛУС АЖЫЛ-АГЫЙЫНЫҢ КОЛ АДЫРЫ

Республиканың улус ажыл-агыйының кол адыры—нефть үлетпүрү—Совет эрге-чагырганың чылдарында нефть тывыш черлеривис сайзырангай дерилгелер-биле чепсегленген. Ол дерилгелерни Бакунуң машина тудуунуң заводтарынга болгаш чурттуң өске-даа бүдүрүлгелеринге кылган.

Республиканың нефтичилери нефтиниң болгаш газтың чаа черлерин шинчилеп тывар болгаш ажыглап шиңгээдир ажылды улам-на калбартып, нефть болгаш газ тывыжын дыка көвүдедип турар. Далайның мадырлыг нефтичилери улуг чедишкиннерни чедип алган. Далайда нефть тывыш черлери чыл бүрүде-ле миллион-миллион тонна «кара алдынны» берип турар.

Республиканың нефтичилериниң мурнунга чеди чыл планы улуг сорулгаларны салган. 1965 чылда нефть тывыжы 22 миллион тонна, а газ—11,6 миллиард кубометр чедер ужурлуг. Азербайджанның нефть үлетпүрүнде партияның болгаш чазактың салган сорулгаларын күүседириңге бүгү эргежок чугула үүлдери бар. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн, чаа техниканың болгаш технологияның шиңгээдилгезин улам ынай көдүрер дээш, улуг-даа, бичии-даа чүвеге камналга дээш республиканың үлетпүрүнүң бүгү адырларының ажылдакчыларының чарыжын нефтичилер баштап турар.

Революция мурнундагы Азербайджанга үлетпүрүнүң чүгле чаңгыс одаа—Баку турган. А ам найысылалда болгаш республиканың өскедаа чамдык районнарында үлетпүрүнүң дүрген өзүлдези-биле чергелештир индустрияның чаа төптери — Сумгаит, Дашкесан, Мингечаур тургустунган. Азербайджан ССР-де индустрияның элээн каш чаа адырлары: машина тудуу, күчүлүг энергетика, кара болгаш өңнүг металлургия, даг-руда болгаш химия үлетпүрү, тудуг материалдарының бүдүрүлдези тыптып келген. Бисте хөй-хөй улуг бүдүрүлге черлери туттунган, оларның иштинде — Мингечаурда гидроэлектростанция, Сумгаитте синтетиктиг каучук заводу, хоолай-прокат болгаш алюминий заводтары, Дашкесанда бедик механизастаттынган даг-руда комбинады, Бакуда электри машиналары кылыр, дугуй кылыр болгаш нефть болбаазырадыр заводтар, Карадагда цемент-гипс комбинады туттунгулаан.

Республиканың үлетпүрүнүң ниити продукциязы 1918 чылдыындан 15,4 катап көвүдээн.

КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ КӨДҮРЛҮҮШКҮНДЕ

Совет эрге-чагырга, колхозчу тургузуг азербайджан кедээниң арын шырайын чаарткан. Ооң экономика болгаш культура талазы-биле хожудангай чоруу узуткаттынган. Республиканың көдээ ажыл-агыйы ам эда-чурттуң тергиин чергениң техниказы-биле чепсегленген. Көдээ ажыл-агыйының кол культуразы — хөвең бүдүрүлгези барык-ла беш катап көвүдээн. Республика тарааны, таапкыны, чимистерни, виноградты, ногааларны, мал ажылының продукцуларын мурнундагызындан дыка хөйну берип турар.

Революция мурнунда үеде суг айтырыы азербайджан тараачынга шиитпирлеттинмес айтырыг турган. Суг чогундан дыка хөй хову шөлдер ажыглаттынмайн турган. Совет эрге-чагырганың чылдарында суггарылга айтырыы бирги черде тургустунган. Бо ажылдың улуг ужур-дузазын барымдаалаан, улуг Ленин суггарылга айтырыын бирги эзлчегде шиитпирлээрин көдээниң социалистиг чаартылгазы-биле холбаштырган. 1921 чылдың чазынында Кавказтың коммунистеринге Владимир Ильичиниң бижээни: «Суггарылга хамыктын мурнунда херектиг болгаш хамыктын мурнунда чериг эде чаартыр, ону үнүш дүжүттүг болдурар, эрги үени хөөржүдүп, социализмче шилчилгени быжыглаар». Ленинчи ол чагыгларның амыдыралда чедишкиннинг боттанганын Азербайджанның ажылчы чоннары өөрүшкү-биле демдеглеп турар. Мурнунда чашпан тудуп чөөн турган черлер ам үнүш-дүжүттүг шөлдер болуп, кандап турган ховулар амыдыралчы суг-шыкты алган. Республикада ам үеде 980 муң гектар тарылга шөлүн суггарып турар, ол дээрге Азербайджанга Совет эрге-чагырга тургустунарының мурнунда суггарып турган шөлден 580 муң гектар хөй болуп турары ол.

Республиканың көдээ ажыл-агыйының байдалының дугайында Азербайджанның КП ТК-зының отчёдун СЭКП ТК-ның декабрь (1959 чылда) Пленумунга чугаалашканы бистиң улустуң патриоттуг улуг көдүрлүүшкүнүн хайныктырган белгаш ол чорук республиканың чечектелиишкининиң дугайында партияның болгаш чазактың сагыш салыышкынының чайынданчак илерээшкини кылдыр хүлээп алган. Азербайджанның көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери алган хүлээлгелерин күүседир дээш күштерин хайыралавайн демисежип, бистиң чуртка көдээ ажыл-агый продуктуларының өлбекшилин тургузар дээш бүгү улустуң демиселинге төлептиг салыышкынны киирерин СЭКП Төп Комитединге болгаш Совет чазакка олар дангыраглаанар.

ЭРТЕМ БОЛГАШ КУЛЬТУРА

Социалистиг тургузуушкуннун шылгарангай түңнели болза чырыдыышкын, культура, эртем талазы-биле республиканың чедишкиннери болур. Революция мурнунда чонунуң 90 хуу чыгызы бижик билбес турган Азербайджан ам чону шуптузу бижик билиглиг республика болу берген. 1914—1915 өредилге чылынга, деңнээрге школаларда өөреникчилериң саны 9 катап көвүдээн, а 12 дээди өредилге черлериниң, 67 техникумнарының (олар мурнунда биске чок турган) болгаш өске-даа өредилге черлериниң студентилери-биле кады алырга республикада өредилгениң бүгү хевирлеринде 830 муң кижи хаара туттунган. Муң чурттакчы чон бүрүзүнге хамаарыштыр студентилериң санының талазы-биле Совет Азербайджан чүгле Чоокку Чөөн чүктүң чурттарын эвес, харын-даа Англияны болгаш Францияны ашкан.

Республиканың Эртемнер академиязында, Көдээ ажыл-агый эртемнериниң академиязында болгаш өскедаа эртем-шинчилел албан черлериңе талантылыг эртемденнер эвээш эвес, олар чугула айтырыгларны шиитпирлээр дээш ажылдап, эртемге үнелиг салыышкыннарын киирип турарлар. Эртемниң болгаш дээди өредилге черлериниң ажылдакчыларының аразында — эртемнериң 193 докторлары болгаш 1.846 кандидаттары бар. Бүдүрүлгениң болгаш культураның янзы-бүрү адырларында дээди болгаш ортумак эртемниг 140 муң туска эртемниглер ажылдап турар.

Совет эрге-чагырганың чылдарында талантылыг азербайджан чогаалчылар, шүлүкчүлер, композиторлар, чурукчулар өзүп үнген, оларның хөй-хөй чогаалдары Азербайджандан безин дашкаар—ССРЭ-виң акы-дуңма республикаларында болгаш даштыкы чурттарда үнелеп турар.

Азербайджан улустуң социалистиг культуразы орус культураның чаагай салдары-биле хөгжүп, Совет Эвилелиниң бүгү акы-дуңма улустарының культуралары-биле чарылбас сырый харылзаалыг.

Азербайджанның ажылчы чоннарының чаагай амыдыралы чыл келир тудум-на экижип турар. Республикада 585 эмнелгелер, 8 муң ажыг эмчилер болгаш медицинаның ортумак эртемниг 25 муң ажылдакчылары бар. Ие-чаш камгалалынче улуг кичээнгей салдынып турар. Бо бүгүнүң чаагай түңнели болза республиканың чонунуң өзүлдези болур. Республиканың чонунуң 1940 чылда муң чурттакчы бүрүзүнүң өзүлдези 14,7 кижи турган болза, 1959 чылда—33,3 кижи болу берген.

ЧААГАЙ ПЕРСПЕКТИВАЛАР

Совет Азербайджанның чедишкиннери улуг. Коммунистиг ниитилелди калбаа-биле тудуп тургузарының үезинче бистиң чурттуң киргени экономиканың болгаш культураның улам ынайгы күчүлүг көдүрлүүшкүнүнүң улуг перспективаларын республиканың мурнунга салып турар. Азербайджан ССР-ниң улус ажыл-агыйынга күрүнеиниң капитал салыышкынының хемчээли чеди чыл планында 29,3 миллиард рубль кылдыр көрдүнген; үлетпүрүнүң ниити продукциязы ол-ла үеде 90 хуу өзер. Газ-нефтилиг черлерге үндезилеттингеи, химия үлетпүрү онза дургени-биле хөгжүп, ооң продукциязы 6,4 катап көвүдээр. Кара болгаш өңнүг металлургияның улам ынайгы хөгжүлдезинче, энергетиктиг баазаны калбартырынче улуг кичээнгей салдынар. Чеди чылның дургузунда Азербайджанга үлетпүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның 250 ажыг бүдүрүлгелерин тудар болгаш ажыглалга киирер. Республиканың ажылчы чоннарының материалдыг чаагай амыдыралын болгаш культуразын улам ынай бедидериниң улуг программазын боттандырар.

Азербайджан улус бодунуң бүгү төөгүлүг чаалап алышкыннарын төрээн Коммунистиг партиянын, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының, ленинчи национал политиканың, Совет Эвилелиниң, бүгү улустарының найыралыын, кады ажылдажылгазының болгаш бот-боттарынга дузалажылгазының ачызында чедип алган. Улуг орус улус-биле болгаш бистиң чурттуң өскедаа улустары-биле азербайжан улустуң шаг төөгүден бээр акы-дуңма байыралы социализм болгаш коммунизм тургузуушкунунуң чылдарында улам ынайгы күчүлүг күш болу берген. Бистиң үлетпүр бүдүрүлгелериви-сте болгаш тудугларывыста, колхозтарывыста болгаш совхозтарывыста азербайджаннар-биле кады орустар, армяннар, грузиннер, украиннер, өскедаа хөй-хөй националлардың төлөлекчилери чаңгыс өг-бүле болуп ажылдап турарлар. Азербайджанның нефтичилери—Башкириянын нефтичилери-биле, Сумгаиттың металлургтары—Руставиниң металлургтары-биле, Кировобадтың пөс-таавычылары—Ленинаканның болгаш Кутаисиниң пөс-таавычылары-биле, Азербайджанның хөвең тарыкчылары—Узбекистанның, Таджикистанның, Туркменияның болгаш Арменияның хөвең тарыкчылары-биле чаржып турар. Грузияның, Молдавияның, Дагестанның ажылчы чоннары-биле чарыш калбарган.

Совет Азербайджан бешки он чылынче бодунуң ажылчын аңгызының, колхозчу тараачыннарының, улусчу интеллигенциязының чогаадыкчы күштериниң чечектелиишкини-биле кирип турар. Азербайджанның ажылчы чоннары совет социалистиг күрүнеиниң күчүзүнүң үндезини — бистиң чурттуң улустарының быжыг чаңгыс эвин, акы-дуңма найыралын моон-даа ынай улам быжыглаар болгаш коммунизмниң улуг хөрээниң тиилелгезинге боттарының бүгү күштерин бээр.

С. ДЖАФАРОВ,
Азербайджан ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы.

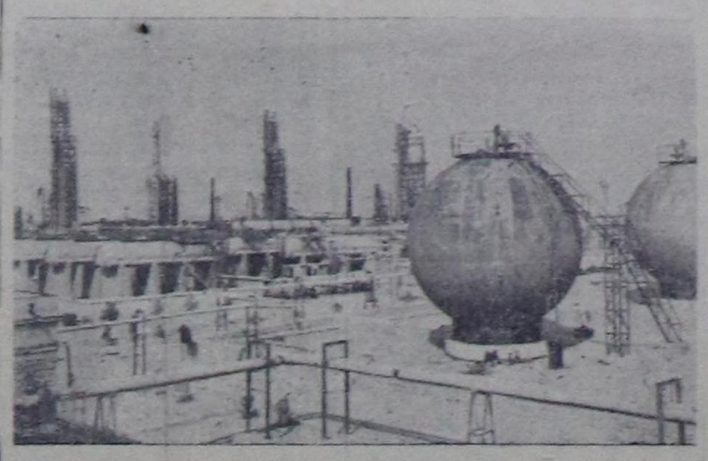

Чаа Бакуда нефть болбаазырадыр завод.

Азербайджанның Компартиязының Төп Комитединиң болгаш Азербайджан ССР-ниң Дээди Совединиң байырлыг хуралы

БАКУ. (СЭТА). Азербайджанга Совет эрге-чагырганы тургускаандан бээр болгаш Азербайджан Компартиянының тургустунганындан бээр 40 чыл болган оюнга тураскааткан Азербайджанның Дээди Соведи биле АКП ТК-зының байырлыг хуралы болган.

Ол байырлыг хуралга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы, СЭКП ТК-ның Бирги секретары Н. С. Хрущев, Россия Федерациязының, Украина, Белоруссия, Узбекистан, Грузия, Литва, Эстония болгаш ооңда өске совет республикаларның төлөелери, Азербайджанга компартияны болгаш Совет эрге-чагырганы тургузары дээш идепкейлиг демисежип турган хоочун большевиктер олурушканнар.

Азербайджанның компартиязының ТК-зының бирги секретары В. Ю. Ахундов илеткел кылган.

Байырлыг хуралдың киржикчилери Никита Сергеевич Хрущевтуң делегеренгей чугаазын улуг кичээнгей-биле дыңнааннар.

Акы-дуңма эвилелдешкен республикаларның төлөлекчилери азербайжан улуска үүрктүн ханызындан байыр чедирип, күзээшкиннерни илереткеннер.

Хуралдың киржикчилери СЭКП Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниге байырлыг чагааны хүлээп алган. (СЭТА).

Н. С. Хрущев Азербайджанның найысылалында

БАКУ. (СЭТА). Азербайжанга Совет эрге-чагырганы болгаш Коммунистиг партияны тургускаанынын 40 чыл болган улуг байырлалын таварыштыр ында чеде берген СЭКП Төп Комитединиң Бирги секретары болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев апрель 25-тиң эртенги шактарында В. И. Ленинниң Төп Музейининг Бакуда салбырынга чораан. Ол музей—мырыңай чоокта чаа тудуп дооскан каас-чараш бажында турар. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 90 чыл болганының бүдүүзүнде ону байырлыы-биле ажыткан.

Ол музейде—үш муң хире делгинрлерни көргүскен 24 залдар бар.

Н. С. Хрущев болгаш ону үдеп чорааннар—Азербайжанның партия болгаш чазак удуртукчулары, эвилелдешкен республикаларның төлөлекчилери октябрь революциязының гениалдыг баштынчызының кайгамчыктыг амыдыралының болгаш ажыл-чорудулгазының дугайында тоожуп турар материалдар-биле, СЭКП-ниң болгаш ооң дайынчы отрядтарының бирээзи—Азербайжанның Коммунистиг партиязының төөгүзүнүң талазы-биле экспонаттар-биле танышканнар.

Ооң соонда Н. С. Хрущев 1918 чылда империализмниң саттыныкчы идеегеттеринге араатганзыг ёзу-биле боолаттырып өлүткен Бакунуң 26 комиссарларын хөөржүткен паркка чораан. Коммунизм дээш алдарлыг демиселчилериң хөөрлериниң кырында мөңге от хып турар. СЭКП ТК-ның Бирги секретары болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев оларның хөөрүнге чечек салган.

Баку. Сесерлик аттыг сквер болгаш Низами шөл. Фотолар Н. Игнатьевтии.

Дүүнгү почтадан

Улуг-Хем районнуң Хайыракан чеди чыл школазының коллективи болгаш үстүкү класстарының өөреникчилери шеф ажылын организастап, «Улуг-Хая» колхозка улуг дузаны көргүзүп турар. Чоокта чаа Сенекте хову бригадазынга баргаш, 10 гектар черниң хараганың аштаан. Бир бөлүк башкылар, өөреникчилер сүт-бирааа фермазының девискээрин аштап, арылгаан.

Б. Баазан.

* * *

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң Деспилдей баштаан тудуг звеносу Чадаана хемниң колхоз суурунуң чанында кезээнде көвүрүг тудуп турар. Көвүрүг Чадаана хоорай-биле болгаш колхозтуң ажыл-агыйының участоктары-биле аргыжарынга, ылангыя транспорт шимчешкининге таарымчалыг болур. Көвүрүгнүң кол тудуу дооулган, звеноның кежигүннери көвүрүгүн Май бирниң бетинде ажыглалга киирер деп турар.

Х. Доржу.

* * *

Сүт-Хөл районнуң Алдан-Маадыр көдээ Советке хамаржыр турар культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчылары чоокта чаа «Алдан-Маадыр» колхозтуң суггарылга бугазының ашталгазынга киришкен. Культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчылары колхозчуларга концерт база көргүскен.

М. Чечен-оол.

* * *

Каа-Хем районнуң «Кызыл тук» колхозунуң тудугжулары Улуг-Ажыкта хову турлаанда столовояны тудуп, ажыглалда киргеи болгаш колхоз төвүнде клубтуң, чунар бажынның хаалары тургускан. Колхозтуң пилорамазының ажылдакчылары Псков, Аракчаа, Чамчар, Шыргай-оол оолар тудугларны дилиг материалдары-биле үзүктелиишкин чоокка хаалыгыр турарлар.

Б. Бадарчы.

* * *

Сүт-Хөл районнуң Алдан-Маадыр көдээ Советке хамаржыр турар культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчылары чоокта чаа «Алдан-Маадыр» колхозтуң суггарылга бугазының ашталгазынга киришкен. Культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчылары колхозчуларга концерт база көргүскен.

М. Чечен-оол.

* * *

Каа-Хем районнуң «Кызыл тук» колхозунуң тудугжулары Улуг-Ажыкта хову турлаанда столовояны тудуп, ажыглалда киргеи болгаш колхоз төвүнде клубтуң, чунар бажынның хаалары тургускан. Колхозтуң пилорамазының ажылдакчылары Псков, Аракчаа, Чамчар, Шыргай-оол оолар тудугларны дилиг материалдары-биле үзүктелиишкин чоокка хаалыгыр турарлар.

Б. Бадарчы.

Чугула айтырыг

Георгий Борисович Некрасов Шагаан-Арыгның № 2 ортумак школазының күш-ажыл башкызында алды чыл ажылдап келген. Ол школаның өөредилге мастерскаязы ыяш болгаш демир чондурарының алды станоктары-биле бүрүн хаидыртынган. Бо өөредилге чылының 2,3 дугаар олдуннарында өөреникчилер күш-ажыл эртеминге өөредилге шынарын чүс хуу кылдыр чедип алганнар. Ол болза күш-ажыл башкызы Некрасовтуң бодунуң оналгаан ажылынга кызымаккай чоруунуң түңнелидир.

Ол кичээлдерни солун болгаш билдингир кылдыр эртирип турарындан өөреникчилер күш-ажыл кичээлинге дыка ынактар. Өөреникчилериң кылган чүүлдери хөй. Оларның шынары база эки. Мастерскаяда ийи төгерик стол тур. Олар магазиннерде садыглап турар столдар-биле демей көрүштүг чараш. Будааштың кылайтыр доолап каан.

— Мону силер кылган боор силер аа, Георгий Борисович?

— Чок, ол өөреникчилериң кылган столдары-дыр — деп, харылады. Мастерскаяның складында өөреникчилериң кылган ажылдары дола берген. Мында колдуунда-ла бажың иштиниң херексели: ажык болгаш хаалгыг тумпочкалар, хүл болгаш хөмүр даш ускууштары, эжик тудалары, костюм аскыыштары, чунар демирлер, чечектер олуртур хааржакчыгаштар болгаш оон-даа өске чугула хереглелдиң чүүлдери хөй.

Өөреникчилер школаның үрелген стол, сандайларын, парталарын мастерскаяга үш чыл улаштыр боттары септеп келген. Бо чүүлдериң септелгезинге чаңгыс-даа акша чаргдалы үнмээн.

Ол-ла хамык кылган чүүлдериниң өртээн райпо баштаар черинге доктааттыргаш, хереглел кооперациязының шугуму-биле садып саргаштыг, ооң өртээнге өөредилгете хереглелдиг чүүлдерни садып алыр деп турарлар. Ол школага Шагаан-Арыг СТС-тиң дирекция чери (директору эш Бахолдин) улуг дузаны чедирип турар. Школаның амгы мастерскаязын дериг-херексел станоктары-биле катай ол дузалаан.

— Чугула хереглелдиң чүүлдерин кылыр дээривиске бо талазы-биле материалдар бисте чок болуп турар. Шуугай, будук, дозу биске чугула хереглеттиниң турар. Оларны тып алыры дыка берге болур-дур. Бичин шуугай тып алыр дээнде шаг боор улус-тур бис. Ону янзы-бүрү аргалар хереглеп турган тывар — деп Георгий Борисович чугаалаан турар.

Башкының бо чугаазы кончуг шын. «Школаның амыдырал-биле харылзаазын быжыглаар болгаш улус өөредилгезиниң системазын улам ынай сайзырангайжыдар дугайында» хоойлуну күүседирде хамыктың мурнунда школаның материалдыг баазазын быжыглап, бо талазы-биле школага бүдүрүлге болгаш албан организация черлериниң улуг дуза чедириниң эргежок чугулазын айыткан болгай. Областың хандырылга болгаш саарылга эргелели школаларның өөредилге мастерскаяларынга будук, дозу, шуугай дээн ышкаш чугула хереглел материалдары-биле канчап черле дуза чедирип болбас деп! Чүге дизе, өөредилге мастерскаялары районнарда үлетпүр комбинаттарының чоннуң хереглелин хандырар талазы-биле улуг дузалакчылары болуп турар болгай. Шагаан-Арыгның № 2 школазының өөредилге мастерскаязының кылган продукциязының шынары үлетпүр комбинадының кылган продукциязының шынары-биле деңнежип турар. Бүдүрүп үндүрген продукцияның боттүнези база дыка чиик.

Шагаан-Арыгның үлетпүр комбинады кожазында школаның өөредилге мастерскаязынга кандыг-даа дуза чедирбейн турар. Ол школаның өөредилге мастерскаязынга чазанырынга уран-шевер кылдыр өөренип, мергежип алган дыка хөй аныяк шеверлер удавас ол комбинатка шуут ажылдап кирер дээрзин чүге бодавайн турарыл?

Ол ышкаш Улуг-Хем райкүүскомнун улус өөредилге килдизи (эргелекчизи эш Дардаш) өөредилге мастерскаязының бо үстүнде хереглел турар материалдарын тыпчып бээр талазы-биле дуза чедирбейн турар.

Шагаан-Арыгның № 2 школазының өөредилге мастерскаязы чоннуң чугула хереглел чүүлдерин эки шынарлыг кылдыр кылып турар болганда, аңаа будук, дозу, шуугай материалдарның талазы-биле дуза чедирери хамаарышкан организациялардан негеттинип келген.

Т. САЯН-ООЛ.

Сарыг-Булуң фермазында

Сүт-Хөл районнуң «Алдан-Маадыр» колхозунуң Сарыг-Булунда № 1 сүт-бараан фермазының үчётчиги С. Сергей ферманың ажылын сөөлгү үеде элээн экижиткен. Фермада төрүүр 144 инек бар. Ам төрээн 30 инектериниң быжаалары менди алдынган. Быжаалаан инектерни одарлетпыкаан, силос-биле чемгерип турар.

Саанчылар М. Ооржак, М. Ыдык-Хуна олар хүнде бир инектен-не ортумза-биле 5—6 литр сүтү саап ап турааралар. Ферманың ниити арыгшевери эки. Чаш быжаалар ангы-ангы клеткаларда.

Инектериниң уксалын экижидериби-биле колхоз бо чылын 100 инекти торып боозадырын планнаан, ук ажылды ам эгелей берген.

Ооң-биле кады ферманың ажылында четпес чүүлдер бар. Ылангыя ында кызыл булун, библиотека чок. Культураның бо чугула черлерин тургузуп бээрин ферманың коллективи колхоз баштаар черинден негеп турар.

Н. ООРЖАК.

14 бөрүнү узуткаан

Каа-Хем районнуң «Тере-Хөл» колхозунуң анчылары малдың хоралыг дайзынын бөрү-биле демиселди күштелдирип турааралар.

Колхозтуң дуржулгалыг анчызы А. Сонам ийи бөрүнү өлүргеи, оларның бирээзи 7 ооңдуг кыс бөрү болган. Анчылар А. Саңдык, Бадарчы олар 2—2 бөрүнү, Хуужан бир бөрүнү өлүргеи. Ынчангаш колхозтуң анчылары бо чазын ниитизи-биле 14 бөрүнү узуткаанар.

А. САГААЧЫ.

„Шынның" материалдарының изи-биле

«БЕРГЕ КИЖИ-ДИР ИЙИН...»

Мыңдыг эге-биле Чаа-Хөл районнуң сан калдизиниң бюджет инспектору Щербакованың ажылынга харыысалга чогун болгаш хуузунда малының, кужунуң үнгүрүгүн төлевейн турар дугайында Т. Саян-оолдуң чүүлү «Шынга» үнген.

Чаа-Хөл райкүүскомнуң даргазы М. Доржулдайның редакцияга дыңнатканы-биле алырга, шугумчүлелле эйыткан фактылар болгаш Щербаковаңы ажылымдан үндүргеи.

ХЕМЧЕГ АЛГАН

«Малчын» колхозтуң даргазы Шомбулдуң артельдиң ажылын багай удуртуп турарын көдээ бижикчи редакцияга бижээн.

Райкүүскомнуң даргазы М. Ангырбанның редакцияга дыңнатканы болза, Шомбулду колхоз даргазындан дужүргеи.

Барыын Берлин—өнчүк-чөңгээниң, шпионнаар болгаш өлүрүкчү чоруктуң чери

Дөрт күрүнелерниң чазактар баштыңнарының Парижке ужуражырының хүнү чоокшулаан тудум-на барыын-герман өжээн негекчилери уламна калчаарап турар. Тайыңга ынакшылдыг өүгү-ле улустарның таарыштыр шинтирлээрин негеп турары Барыын Берлининиң дуганыда антырыг ам болур чөвүлел хуралдың хүн антырыынга кол черге турар деп оодал безин тайбыңның шак ол дайзынарын халыыдадып турар. 1959 чылдың сентябрьде Кэмп Дэвидке Н. С. Хрущев-биле беседазынга АКШ-тың президентизи Эйзенхауэр Барыын Берлинде байдалдың аная эвезин миннип көрген. Барыын-берлин айтырыгны улустар аразының чугаалажып көрүүшкүнүнге киирерин ССРЭ биле АКШ-тың дугурушканы барыын-герман өжээн негекчилерин болгаш олариың канцлери Конрад Адэнауэрни коргудуп турар. Эки түңнелдери-биле тайбыңны быжыглаарынче идегелди улустарга болдуруп турар ол чөвүлел хуралды болдурбазынче оон бээр-ле боннуң канцлериниң угаан-сагыжы угланган. Марттың ортан үезинде Адэнауэр Вашингтонга чугаалажыышкыннарны кылган. Америк парлалганың демдеглеп турары-биле алырга, ол чугаалажыышкыннарның үезинде Адэнауэр Барыын Германияга хамаарыштыр АКШ-тың быжыг болурун болгаш кадыг-дошкун хүлээлгелерлиг болурун дилээн.

Амгы үеде Барыын Берлин кандыг хевирлиг болуп турарыл, барыын-берлин айтырыгны шинтирлээри чүге эргежок чугула апарганыл база чүге Адэнауэр аная шыңгыы удурланып турарыл?

Барыын Берлинниң дугайында «Нейес Дейчланд» солунуң бижээни болза: «Бо дээрге, кандыг-два чугаалажыышкыннарны үре-түнел чок кылырынче угланган милитаристи өнчүк-чөңгээлериниң чаңчыл болган чери болган-дыр». Чөптүү-биле бижээндир. Барыын Берлинде тус черниң эрге-чагыргазының өмээржилгези-биле 100 ажыг фашисчи болгаш милитаристи организациялар туруп турар, оон иштинде дайын талазы-биле кембуруулуг Шпальдинг баштаан, бакка сургажаан «Кан бөрт» деп организация бар.

Герман милитаризмниң болгаш өжээн негээр чоруктуң катап төрүүлгениниң дугайын сөөлгү үеде Барыын Берлининиң бүгү чонун дүвүредип турар фашисчи болгаш антисемитисчи халдаашкыннар маргыш чок херечилеп турар. Гитлеризмниң үезинде чүве дег, ам Барыын Берлининиң бажыңнарының ханаларында фашисчи лозунгар болгаш кас демдектер чуруктары көстүп кээп турар апарган. Барыын Берлининиң кудумчуларында фашиссырактар насисчи ырдар ырлажып, от кыыскан ыскаалдар кылып тургулаар.

Герман Демократтыг Республиканың девискээринге безин фашисчи-антисемитисчи өнчүк-чөңгээлерни барыын талакы шпион организацияларының төлээлериниң дузазы-биле боттандырарын Барыын Берлинден ораладжып турар түүл бар.

Германияның социалистиг чаңгыс аай партиязының Барыын Берлинде организацияларының удуртулгазының хоорайның чонунга үндүрген кыйгырыында чугаалап турары болза, барыын-берлин сенат-биле холбаалыг боонн күрүнениң бажында министрлер эрге-дужаалдарын алган Оберлендер, Шредер болгаш Зеебом дээн ышкаш шаандакы эсесчилерниң, фашистерниң болгаш өжээн негекчилериниң турар чоруу фашисчи өңгээчилерге идигни берип турар. Фашизмге удур демиселчилер кадыг-дошкун кеземчешаажылалга таваржып турда, а шаандагы идепкейлиг фашистер болгаш милитаристер удуртур албан дужаалдарны өөлеп турар Барыын Берлинде «фронт хоорайының» политиказы болгаш «соок дайынның» күштелип турары фашисчи чөңгээчилерни харын чүшкүрүп турары ол.

Тайбыңның салым-чолу дээш сагыш салбышаан, совет чазак Барыын Берлинни демилитаризастаттынган хостуг хоорай кылыр деп саналдарны үндүргени билдингир болгай. Барыын Берлинде шпиончу чоруктуң үүлгедиглиг бак херектериниң кыындан көжегени ажыдыптар болза, үстүнде совет саналдарның эргежок чугулазы оиза көскү апаар. Тайбыңның болгаш деп-шилгениң күштеринге удур сүлчээлерни чорудуп турар янзы-бүрү хевириниң 60 ажыг төптери Барыын Берлинде мөөннеттинген.

Барыын-берлин эрге-чагыргаларның деткимчези-биле «Хостуг юристериниң истелге комитеди» дээр комитет Барыын Берлинде туруп турар. Ол болза хөй адырларлыг, харам чогу-биле акшаландыртынып турар шпиончу организация болур, оон бажында америк разведкага бараан болган саттыкчы авантюристериниң болгаш кемхерек үүлгедикчилериниң бөлүү туруп турар. «Комитет» ай санында 100 мун марканы Си-Ай-Си дээр америк разведка албанындан болгаш дыка хөй түүнү ниити-герман айтыыр талазы-биле боннуң министерствозундан ап турар.

«Кижизиг эвес чоруккa удур демиселдиң бөлүү» дээр чер хөй үүлгедиглерни Герман Демократтыг Республикага чоруткан. Бо шпиончу организацияның кол дөзү шаандакы идепкейлиг фашистерден тургустунган. ГДР-ге болуп эрткен суд чорудулгаларында шпиончу болгаш үрегдекчихоралакчы чоруктуң ол төвүүнүң төлээлериниң үүлгеткени хөй-хөй кемнит херектерни сойгалан илереткен. Ол организацияның төлээлери демир оруккa озал-ондактарны кылып, турбиналарны ажыглаадан үндүрүп, бүдүүлгелерге частыышкыннарны чорудуп турганнар.

Информация албаны деп адаар, ам болза «Информацияның федеральдыг албаны» деп турар сураглыг черни гитлержи генерал чораан Рейнхард Гелен делегейниң ийиги дайынының доозулганының соон дарый тургускан. Ол болза социалистиг чурттарга удур өнчүк-чөңгээлерге идепкейлиг киржип турган гитлержи разведка органнарындан шаандакы шпиончу төлээлерниң уязын туткан шпиончу чер-дир. «Информация албанының» ажыл-чорудулгазының хемчээлин 1420 дүжүметтериниң болгаш 5 мун чыгыы шпиончу төлээлериниң ында кирип турары-биле көрүп болур. Ол чер канцлер Адэнауэрге дорт чагырткан. Геленниң организациязын барыын-герман концерналар харам чокка акшаландырып турар. 1959 чылда ГФР-ниң бюджедин ёзугаар алырга, Геленниң албанынга 44 миллион ажыг марканы берген. Оон аксыгда «информация албаны» 20 миллион марканы америк херецгиден чыл санында ап турар. Герман Демократтыг Республикада транспортту оруктары, көвүүглерни, шлюзтарны, суг мөөннелир башняларны, улусчу бүдүүлгелерни үрээриниң сорулгазы «Информация албанының» төлээлериниң мурнунда салдынган.

Геленниң организациязында Барыын Германияда «өөнүктерин» база үтпайн турарлар. Чижээ, ГДР-же дезип келген геленчи шпион Герхард Капанкестиң херечилээни болза: «Геленниң организациязы Францияга болгаш Италияга удур үрегдекчихоралакчы ажылды идепкейлиг чорудуп турары менээ билдингир».

Бо бүгү болза, герман өжээн негекчилериниң угаан-бодалы үүгле чөөн чүкче угланган деп бодап турар кижилериниң ол кордалының хоозуи болуп турарының көскү херечизи-дир. «Герман өжээн негекчилери үүгле Чөөн чүкче поход кылырын бодап турар эвестер, харын олар барыын чүкче орукту база билирлер» деп Н. С. Хрущевтуң чугаазының бүгү шынын ол чорук база катап бадыткап турар.

Барыын-герман политиктиг партиялар: Аденауэрниң христиан-демократтыг эвилели (ХДЭ), социал-демократтыг партия болгаш «Хостуг демократтыг партия» деп адаар партия Барыын Берлинде база боттары четкилерлиг болуп турар. «Чөөн үүгүү бюролары» деп чарлал бижиктиң адаа-биле олар шпиончу медээлерни чыып, а ол ышкаш шпионнар элзедип киирип ап ажылдап турар. Ол бюролар барыын талакы күүрүнелерниң разведка албан черлери-биле сырый кады ажылдаан.

Барыын-герман шпиончу черлерде ол ышкаш америк разведкалар Си-Ай-Си, МИС, АИС, ОСИ болгаш өскелер-даа быжыы-биле үндезилеттинип тургустунганнар. Ол ышкаш Барыын Берлинде тургустунган француз болгаш англи разведка черлери ГДР-ге удур шпиончу чорукту америк разведка-биле деңге чорудуп турар.

Даштыкы разведкаларның азыралында турар янзы-бүрү хевириниң аргвардейжи шпиончу организациялар ижээр черни Барыын Берлинден база тыпканнар. Ындыг организацияларның бирээзи — «ССРЭ-ден дайын сөөлүнде дезип келгеннериниң төп эвилели» дээр организация болур. Ол чер янзы-бүрү хевириниң антисоветтиг шаарланчак идегеттерин каттыштырып турар. Ол организацияның кол «пропагандачы» ажылының бирээзи болза, ГДР-ниң болгаш улус демократия чурттарының девискээрлеринге советке удур нүүлдүг хопмегени агаар шаарлары-биле салып үндүрери болуп турар. Сөөлгү үеге чедир Барыын Берлинден немец болгаш орус дылдарда парлаан 10—14 миллион хуудустарлыг 15 мундан 20 муң чедир шарларны ай санында салып үндүрүп турган.

ГДР-ге болгаш социалистиг лагерьниң чурттарына удур шпиончу, хоралакчы ажылды «Националчы күш-ажыл эвилели» дээр бакка сургажаан чер база чорудуп турар, ол эвилелде шаанда Совет Эвилелинден үндүр сырыктан ак-гвардейжи артынчылар, кеземче херээниң талазы-биле кембуруулуглар, контрреволюсчулар мөөннешкеннер. Ол организация бонн чазактың чагыргазында болгаш деткимчезинде турар, советке удур хопнүүлдүг тарадып турар радиостанцияны оон эргезинде берген. Барыын-герман «Дер шпигель» сеткүүлдүң бижип турары-биле алырга ол «эвилелди» акшаландырарынга 700 ажыг америк фирмалар киржип турар.

Боннуң өжээн негекчилери шак ол шпиончу организацияларын боттарының кем-буруулуг планнарын белеткээринге болгаш боттандырып чорудуп турарлар. Ынчалза-даа, Барыын Берлинде боттарынга уя туткан шпиончу организацияларның ажыл-чорудулгалары тайбыңны үнелиг деп турар бүгү кижилерни дүвүредип турар. «Тайбың кожа-келбээ догуннаарының дугайында» деп үүлүнге Н. С. Хрущевтуң бижээни болза: «Герман өжээн негекчилери болза, Барыын Берлинни дайынны өөскүдеринче угланган боттарының үргүлчүүнүң үрегдекчи болгаш хоралакчы ажыл-чорудулгазының баазазы кылып алганы хөйге билдингир».

«Нейес Дейчланд» солунуң бижээни болза: «Барыын Берлин—моон соңгаар айыылдыг одаг болуп артып шыдавас. Барыын Берлининиң черинге тайбың база тиилээн турар ужурлуг. Барыын Берлинни демилитаризастаттынган хостуг хоорай болдурган турар ужурлуг».

Ол-даа чөп.

В. ШУМСКИЙ.

Ж. Самбунуң Прагада чеде бергени

ВАРШАВА. (СЭТА). ПУР-нуң Күрүне чөвүлелиниң даргазы А. Завадскийниң чалаанын ёзугаар Польшага чоруп чораан МАР-ның Улустуң Улуг Хуралының Президиумунуң даргазы Ж. Самбу болгаш ону үдеп чоруур кижилер Варшавадан апрель 25-те Прагаже үнүпкен.

ПРАГА. (СЭТА). Чехословак телеграф агентилелиниң дамчыдып турарын ёзугаар алырга, Чехословакияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң бирги секретары, Чехословак Республиканың президентизи А. Новотный-ның чалаанын ёзугаар Моол Арат Республиканың Улустуң Улуг Хуралының даргазы Ж. Самбу апрель 25-те ында чеде берген.

Аэродромга моол аалчыларны ЧКП ТК-ның бирги секретары, Чехословак Республиканың президентизи А. Новотный, ЧКП-ның база Чехословак чазактың өскедаа удуртукчулары уткааннар.

А. Новотный биле Ж. Самбу олар чүве чугаалаанар.

Францияның компартиязының кыйгырыы

ПАРИЖ. (СЭТА). Ажылчы чоннарга Француз Коммунистиг партияның Май бирге кыйгырыын апрель 25-те парлап үндүрген. Делегейниң ажылчын шимчээшкининиң тиилелгелери чер делегейниң арын-нүүрүн өскерткен, ынчангаш амгы үеде миллиард ажыг кижи капитализмниң дөңгүзүн буза шапкаш боттарының чурттарында социализмни тургузуп, аас-кежиктиг оруктап бүзүрелдиин-биле чоруп олурар. Чүс-чүс миллион кижилер ам капитализмниң дарлалындан хосталгаш, боттарының чурттарының хамаарышпас чоруун быжыктырган.

1960 чылдың май 1-ин чаңгыс эп-сеткилдиг чоруктуң, дүрүм ёзугаар негелделерни бадыткаар талазы-биле күчүлүг дем-каттыжыышкынының хүнү кылдыр эрттиринче ажылчы чоннарны ФКП кыйгырган. Ол негелделер дээрге, ажыл төлевирин болгаш пенсияларны улгаттырары, шалыңның кызырылдазы чокка ажыл хүнүүнүң шагын кызырары, социал-амыдырал талазы-биле бүгү чедип алдынган чедиишкиннерни камгалаары, тайбың дугайында болгаш чепсеглениишкинни бүгү-ниити, бүрүү-биле дужүреринiң дугайында негелделерни деткиири болур. Удавас болур бедик деңнелге чөвүлел хурал делегей байдалының дүшкүүрлүг чоруун кошкадырынга чаа базым болзун дээш хөделиңер, чугаалажыышкыннарның дуазазы-биле Алжирге тайбыңны тургузарын негеңер, француз демократияны катап тургузарын болгаш чаартырын негеңер деп кыйгырыгда чугаалаан.

Бүгү делегейниң ажылчы чоннарының дайынчы чаңгыс эп-сеткили делгерезин! 1960 чылдың Май 1 делгерезин!

Тунистиң президентизиниң медеглели

ПАРИЖ. СЭТА). Франс пресс агентилелиниң корреспондентизинiң Тунистен дамчыдып турарын ёзугаар алырга, Тунистиң президентизи Хабиб Бургиба апрель 24-те Табурсукка чүве чугаалаан, бир эвес Алжир-биле бистиң кызыгаарывыска дайын чорудулгазы хевээр артпышаан турар апаар чүве болза, Франция-биле харылзаазын Тунис эде көөрү албан апаар деп сагындырган.

Алжирде француз командылал тунис девискээрге удур дайынзырак халдаашкынны Францияның президент Эйзенхауэр-биле чугаалажыышкын чорудуп турар үезинде кылганын айытышаан, Бургибаның медеглээни болза: «Тунисте самолёттар болгаш шериг корабльдёри чок. Ынчалза-даа бисте оон өске чепсек бар. Франция Тунисте улуг сонуургалдарлыг, ынчангаш Тунисте француздар бистиң өжээн негеп алыр чорукче чыгаттыра бээривистиң дугайын бодаар ужурлуг».

Кызыгаарларда үскүлежиишкиннерге холбаштыр француз-тунис харылзааларның дугайын тодарадып таныштырары-биле Парижте тунис элчинни келдиртир деп турарын Бургиба чугаалаан. Алжирде француз шериглерде алжиржилер тунис девискээрден халдап турар дээрн шын эвес дээрзин Бургиба балыткаан.

Үш күрүнелерниң Женевада чөвүлел хуралында

ЖЕНЕВА. (СЭТА). Ядролуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында үш күрүнелерниң чөвүлел хуралы кыска чапсарлаашкынының сөөлүнде апрель 25-те бодунуң ажылын катап эгелээн. Совет Эвилелиниң төлээлекчизиниң даргалааны хуралга аная көөрү-биле киртинген документилерни чугаалажып көөрү үрүүлчүлээн.

Дараазындагы хурал апрель 26-да болган.

ТРУХИЛЬОНУҢ БӨЛҮҮНҮҢ АРААТАНЗЫГ ЧОРУУ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-та чурттап турар доминиканнарның «Доминикано либре» солунунуң медеглээни болза, Доминикан республиканың диктатору Трухильонуң бөлүү 600 доминиканнарны боолап өлүргеш, оларны шуптузун чаңгыс оңгарга хөөп каан.

Трухильо бодунуң холунга эргечагырганы хевээр артырар дээш ол туруп көрбээн араатанзыг чорукту үүлгеткенин солун айыткан.

Аңнар болгаш куштар камгалалынче кичээнгейни күштелдирер

Тыва облкүүскомнуң чанында Күрүненің аңныыр инспекциязының ажылдакчыларының область чөвүлел хуралы болган. Ук хуралга шагдаа, прокуратура болгаш белеткел органнарының төлээлекчилери база олурушкан.

1959 чылда аңныыр инспекциязының болгаш оон районнарда органнарының ажыл-чорудулгазының дугайында илеткелди аңныыр ажылдакчызы эш Пашутин кылган.

Бистиң областың аңчылары чыл бүрүде улам хөй «чымчак алдынны» күрүнеге дужаап, чеди чылдың онаалгаларын хуусаа бетинде чедиишкинниг күүседир дээш боттарының бөдүүн күш-ажылын бистиң социалистиг Төрөөн чуртувустуң улам ыңайгы чечектелиишкининге киирип турарын илеткелчи демдеглээн. 1958—59 чылдарның аңныыр сезонунда областың мурнакчы 81 аңчыларын Россияның Аңчылар эвилели хүндүлүг бижиктер-биле болгаш үнелиг түүлдер-биле шаңнаан. Тожу районнуң «Совет Тыва» колхозунуң мурнакчы херээжен аңчызы Бараан Серен чазактың дээди шаңналы — Ленин ордени-биле шаңнаткан.

Бистиң аңчыларывыс чүгле өлүк планын күүседиринге эвес, харын черлик аңнарны болгаш куштарны камгалап өстүреринге, аңныырның дүрүмнерин болгаш хуусааларын сагыыр херекке база идепкейлиг киржип турар.

Аңныыр шөлдерин дагын калбартыр болгаш аңнарны өстүрер, аңныыр хайгааралын күштелдирер сорулга-биле областың девискээринге күрүненің аңныыр участоктарын районнарда тургускан, ол черлерде аңныыр ажылдакчыларын быжыглаан. Оон-биле чергелештир аңныырның штаттан дашкаар инспекторларын районнарда база тургускан. Оон түңнелинде аңныыр хайгааралы сөөлгү чылдарда өлөөн күштелген.

Ынчалза-даа, аңныыр инспекциязының болгаш оон хайгаарал кылыр составының ажылында дыка хөй четпестерниң барын чөвүлел хурал демдеглээн.

Чыл дургузунда инспекциянын бүгү ажылдакчылары чүгле 125 бедералары чон оргуулга чорткан. Бир эвес тайылбыр-массалыг ажылды улам калбартып чөрүткан болза, аңныырның дүрүмнерин болгаш хуусааларын үрээр таварылгалар эвээжээн турар ийик.

Аңныыр инспекциязының чер-черде ажылдакчылары Посохин (Тожу), Камзалаков (Бии-Хем), Шыырап (Тес-Хем), Ямбиль (Барыын-Хемчик), Семис-оол (Чөөн-Хемчик) олар аңныыр чурумунуң үрекчилеринге хамаарыштыр бүдүн чылдың дургузунда чаңгыс-даа протоколду тургуспааннар, а бо районнарда аңныырның дүрүмнерин болгаш хуусааларын үрээр таварылгалар ам-даа дыка хөй.

Инспекциянын ажылдакчылары партия, совет органнары-биле, суд, прокуратура, шагдаа черлериниң, ыяш камгалалының ажылдакчылары-биле сырый харылзаа чок ажылдап келгеннер. Белеткел конторалары-нга барбас, оларның ажылын хынавас чоруктар аңныыр инспекциязының чамдык ажылдакчыларында бар, оон түңнелинде белеткел конторалары аңныыр чурумун үреп турган. Аңныыр чурумун үрээн кижилерге хамаарыштыр тургускан чамдык протоколдарны, актыларны четче кылбаанындан, багай бижиттингенинден суд, истелге органнарынга берген херектер күш чок болуп турар, а аңныыр чурумунуң үрекчилери эгарып турар таварылгалар кайы хөй.

Аңныыр чуруму үрээн дугайында херектерни чамдык районнарның улус судтары дыка үр үеде көрбес, бир эвес көөрде ук херекти ханы анализтевейн, кыры-биле шинтирлеп турар. Маңаа Тожу, Сүт-Хөл, Улуг-Хем, Каа-Хем, Таңды районнарның улус судтары хамааржыр.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели 1959 чылдың май 11-де «Аңныыр ажылын чорударын экижидер талазы-биле хемчеглер дугайында» доктаал үндүрген. Бооларны болгаш окчемзекти кайы-хамаан чок хостуг садыгларын хоруур дугайын ол докталда айыткан турбуже, ону облпотребсоюзтуң баштаар чери мынчага чедир күүсетпейн турар. Оон түңнелинде ок-чемзекти туралаан-на кижи садып ап турар, ынчангаш аңныыр биледи чокка аңнаар чорук үргүлчүлевишаан.

Аңчыларның болгаш балыкчыларының эки-тура ниитилелиниң баштаар черинiң (эш Мартынов) болгаш черчерде адакы коллективтериниң ажылын контрольдап, баштаар хүлээлгелиг кол инспектор эш Тагба ук организацияның ажылын экижидеринче шоолуг кичээнгей салбайн турарын хуралга шыңгыы демдеглээн.

Областка АГААР БОЙДУСТУҢ байдалы

Бөгүн областка шокар булуттарлыг хүн болур. Областың чамдык черлеринге чаашкын болур, а дагларга—хар чаар. Хат соңгу-барын угланыышкынны, өй-тавында болгаш чоорту дыңзыыр. Агаарның температуразы: даглыг черлерге—7—12, чаваыс черлерге—10—15, а Кызылга—12—14 градус чылыг.

Апрельдиң 28-тен майның 2-ге чедир өйнүң дургузунда шокар булуттарлыг хүннер болур. Чамдык черлерге—хар-чаъс болгулаар. Хат кошкак болгаш өй-тапка шилчиир. Бо өйнүң ортаа үезинде колдуунда шоолуг эвес булуттарлыг, хар-чаъс барык чок хүннер болур. Үстүнде айыткан үениң бирги чартыында агаарның температуразы: дүне—4 градус соостан 4 градус чылыг, а хүндүс — 8—13 градус чылыг. Ол-ла өйнүң оон арткан үезинде агаарның температуразы: дүне—4—9, а хүндүс—15—20 градус чылыг болур.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Кыдатта гидротехниктиг тудуушкуннар

ПЕКИН. (СЭТА). Эрткен чылдың кыжынында болгаш 1960 чылдың чазынында Кыдатта суггаттыг шөлдерни 17.330 муң гектарга калбарткан. Республикага эрткен чылын ниити ишкири 100 миллион кубометр эң улуг 31 болгаш ортумак хемчээлдиг 1000 ажыг суг шыгжамырларын тудуп тургускан.

Улусчу эрге-чагырганың туруп келген чылдарының дургузунда суггаттыг чер 1949 чылда 16 миллион га турганынган бо чылдың чазынынга чедир 71 миллиондан хөй га кылдыр калбарган.

Хуанхэ хемниң шыныаларын дургаар улуг чаартыышкыннар болган. Ол ынчаар 100 миллион кижи чурттап турар. Бир эвес шаанда Хуанхэ дажып, улгаткан соонда чүс-чүс муң га черлерни хеме ап, узуткап турган болза, ам оон шыва алыр черлериниң хөй кезиин ындыг айыылга таварыштырбас дээш камгалаан болгаш Саньмыныя кашпалынга плотина тудуу доостурга, Хуанхэ шуут-ла холга кирер.

Нидерланды. Мурнуу-африка чазактың сөөк-язы ылгаар политиказынга удур Гаагада чыскаал.
Фото АНПфотонуу.

Мурнуу-Африка Эвилелинде революция үнер чыгаан

ЛОНДОН. (СЭТА). «Таймс» солун бодунуң чүүлүнде Мурнуу-Африканың чазааның сөөк-язы ылгаар политиказын шинтирлин-биле буруу шаап көргеш, ол политиканы өскертпес болза, чуртка революция эгелээр деп медеглээн.

Мурнуу-Африка Эвилелиниң амгы чагырыкчылары «хайныр турар доңгуунуң аксын быжыы-биле дуглаан. Ында кара-бажыннар хоругдаттырганнар-биле—ак болгаш кара кештиг кижилер-биле долган. Оларны судгавайн-даа, тодаргай буруудадыышкынны сиаавайн-даа турар» деп ол солун бижээн.

Фервурдтуң чазаа «демократияга удур кадыг-дошкун үүлгедиишкиннерни практика кырынга дүвү-даваш-биле эгелээн... Чүгле эрткен неделяда безин 1.200 африканнарны тудуп хоругдаан. Оон өске дыка хөй африканнарны торгаан».

Солуннуң уламчылап бижээни: «Бо өлүрүкчү чорукту эгелээннер шын сан-түңнелдерни медеглээринден шуут-ла ойталап турарлар. Мурнуу-Африка Эвилелинде парлалга балдының адаанда аар-берге байдалда ажылдаар ужурга таваржып турар. Туттурганнарның дөргүл-төрелдери коргуп-сүртээшкиннин байдалында турарлар».

«Шак ындыг хоралыг чорук амгы байдалы ышкаш ынчаар үр туруп шыдавас-даа. Оон буруулугларынга бо байдал үргүлчүлээн тудум-на улам-на айыылдыг болуп төнер» деп «Таймс» түннелинде бижээн.

Мурнуу Көрейде байдал

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Мурнуу Көрейниң национал хуралының хүлээп алган резолюциязы Ли Сын Манны ажылындан дужериниң аңгыда март 15-те болган президент соңгулдаларын күш чок деп саналарын база негээн. Ынчангаш соңгулданы катап чорударын, конституцияга эдилгелерни кылырын ында база негээн.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Мурнуу Көрейге Ли Сын Манның 12 чылда тергиидээшкини божаннап эгелээн... 85 харлыг президент кризистен уштунар төлөзде албан-дужаалындан дужеринге беленин медеглээн.

Ли Сын Манның бодунуң аксындан ооң ажылындан дужер деп турарын дыңнаар дээш президентинин хоорай кыдында бажыңын мун-мун көрейлер хүрээлей бергеннер.

Көрейниң найысылалы Сеулду өөрүшкүлүг чон долган. Полицейжилер хоорайның кудумчуларында көзүлбестээн. Өөрүп байырлаан чон национал хуралдың турар бажыңынче шуужупкан; Ли Сын Манның чагырып турганының үелеринде кулданыышкынның болгаш хилинчектээшкиннiң кижи көөр хөөн чок демдээ—полицейжилерниң турган черлеринде уруглар ойнап турар апарган.

Май бирниң байырлалы-биле холбаштыр

КЫЗЫЛ ХООРАЙНЫҢ ХЕРЕГЛЕКЧИЛЕР НИИТИЛЕЛИ БАЙЫР МУРНУНУҢ САДЫГЛААШКЫНЫН ХЕРЕГЛЕКЧИЛЕРГЕ ТААРЫШТЫР ОРГАНИЗАСТААН:

Апрельдиң 28-тен 30-ге чедир:

№ 1, 2, 3, 5, 9, 13, 20 магазиннер дүнекинин 12 шакка чедир ажылдаар;

№ 6, 14, 11, 23, 29, 16 магазиннер — дүнекинин 10 шакка чедир ажылдаар.

Үлетпүр бараанларын садыглаар № 1, 10 магазиннер база 10 шакка чедир ажылдаар.

Ол ышкаш хоорайның хереглекчилер ниитилелиниң баштаар чериниң столоваялары байырлал чемнерин, кулинар, кондитер кылыгларын болгаш чартык фабрикаттарны белеткеп кылырының чагыгларын хереглекчилерден хүлээп ап турар.

Кандыг-даа чагаан чемнерни шуптузун 10 хуу чиигелде-биле белеткеп бээр.

Чагыгларны апрель 29-тан 30-ге чедир хүлээп алыр.

Чагыг киирер столоваялар болза:

№ 1 чайная (Найырал кудумчузу, 88 дугаар бажында).

№ 2 столовая (Кочетов кудумчузу, 45 дугаар бажында).

№ 3 столовая (Щетинкин кудумчузу, 31 дугаар бажында).

№ 4 столовая (Авиация кудумчузу, 2 дугаар бажында).

Ол-ла чемненилге черлериниң залдарынга аъш-чемниң байырлал мурнунуң делгелгелерин организастаар.

Ол чем делгелгелериниңден үстүнде айыткан түүлдерни садып ап болур.

Хоорайның хереглекчилери, байыр мурнунуң хүннериниде хереглээн бараанларынарны, аъш-чемнерни садып ап, чагыдынар!

Хоорайның хереглекчилер ниитилелиниң баштаар чери.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң орлакчызының 35-24, партийжи амыдырал болгаш пропаганда киллдистериниң 23-54, харыысалгалыг секретарының 37-13, өдээ ажыл-агый киллдизиниң 22-64, иштики информация киллдизиниң 21-47, совет тургузуг, үлетпүр болгаш транспорт киллдистериниң 23-35, чагаа киллдизиниң 21-27, культура болгаш амыдырал киллдизиниң 25-38, бухгалтериянның 31-75, корректорларның 20-60.

ТС—00156. Чагыг № 1168. Культура эргелелиниң типографиязы.